

Centrum
Badania Opinii
Społecznej

Ambasada Brytyjska

Polacy o zmianach klimatu

Magdalena Gwiazda
Agnieszka Kolbowska

WARSZAWA 2009

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
3 października 2008 roku

Copyright © by CBOS, Warszawa 2009

Wszelkie prawa zastrzeżone

SPIS TREŚCI

INFORMACJA O BADANIU	5
WPROWADZENIE	6
Komentarze ekspertów	6
1. SPOŁECZNA ŚWIADOMOŚĆ ZMIAN KLIMATYCZNYCH	13
1.1. Zmiany klimatu na tle innych współczesnych zjawisk i zagrożeń	13
1.2. Zainteresowanie problematyką zmian klimatu	14
1.3. Źródła informacji na temat zmian klimatu	18
1.4. Rola rządu, władz lokalnych, mediów i organizacji biznesowych	21
2. METODY POZYSKIWANIA ENERGII A ZMIANY KLIMATU	24
2.1. Emisja dwutlenku węgla	24
2.2. Opinie o efektywności źródeł energii	26
2.3. Odnawialne źródła energii	27
2.4. Technologie czystego węgla, w tym technologie wychwytywania dwutlenku węgla i składowania go pod ziemią	29
2.5. Stosunek do budowy elektrowni jądrowych	30
3. SPOŁECZNE OCZEKIWANIA WOBEC POLITYKI PRZECIWDZIAŁANIA ZMIANOM KLIMATYCZNYM	32
3.1. Ocena ważności zmian klimatu na tle innych zjawisk	32
3.2. Ochrona klimatu w Polsce i na świecie	33
3.3. Przepisy dotyczące ochrony klimatu	43
4. DZIAŁANIA PROKLIMATYCZNE	45
4.1. Skuteczność działań związanych z ochroną klimatu	45
4.2. Społeczna aktywność w dziedzinie ochrony klimatu	46
4.3. Osobiste zaangażowanie w ochronę klimatu	48
5. WZORY DZIAŁAŃ NA RZECZ OCHRONY KLIMATU	54
GŁÓWNE WNIOSKI	58

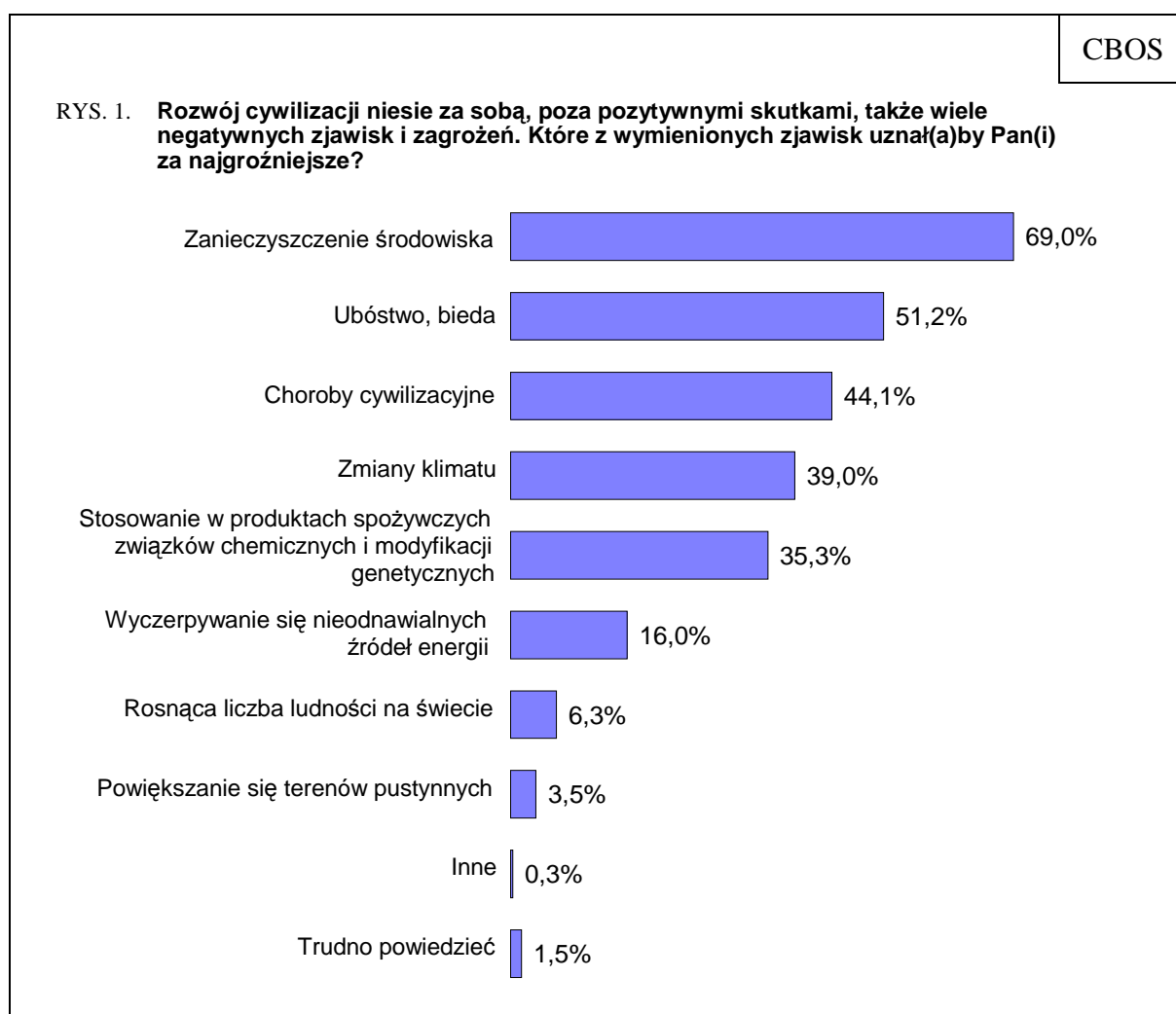
Informacja o badaniu

Zleceniodawca:	Ambasada Brytyjska w Warszawie
Wykonawca:	Centrum Badania Opinii Społecznej
Data realizacji:	27 lutego – 4 marca 2009 roku
Typ próby:	reprezentatywna próba losowa dorosłych Polaków
Metoda badawcza:	bezpośredni wywiad ankietarski wspomagany komputerowo (CAPI)
Liczba zrealizowanych wywiadów:	N=1008

1. Społeczna świadomość zmian klimatycznych

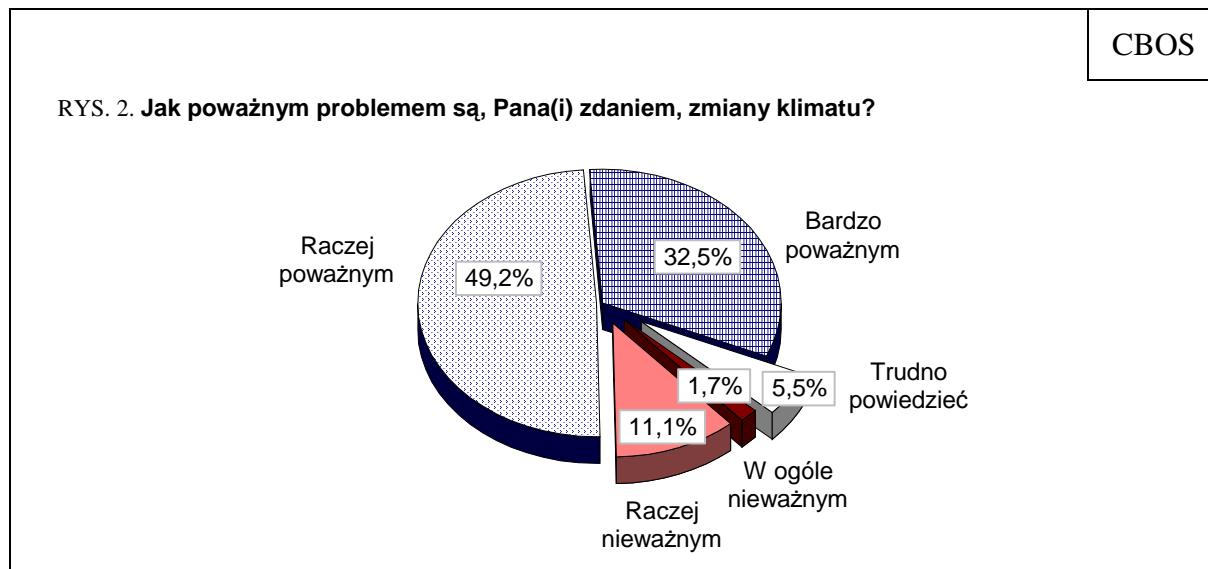
1.1. Zmiany klimatu na tle innych współczesnych zjawisk i zagrożeń

Wśród zjawisk i zagrożeń, jakie niesie za sobą rozwój cywilizacyjny, Polacy najczęściej wymieniają problem zanieczyszczenia środowiska (69%). Nieco ponad połowa respondentów (51,2%) wskazuje na społeczno-ekonomiczne skutki rozwoju cywilizacyjnego – ubóstwo i biedę. Negatywnym skutkiem rozwoju cywilizacji są dla około dwóch piątych badanych (39%) zmiany klimatu, a dla mniej więcej co szóstego respondenta (16%) – wyczerpywanie się nieodnawialnych źródeł energii.

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź

W ocenie zdecydowanej większości Polaków zmiany klimatu są istotnym problemem: dla blisko połowy (49,2%) – raczej poważnym, a dla jednej trzeciej (32,5%) – bardzo poważnym. Przeciwnego zdania jest 12,8% ogółu ankietowanych.

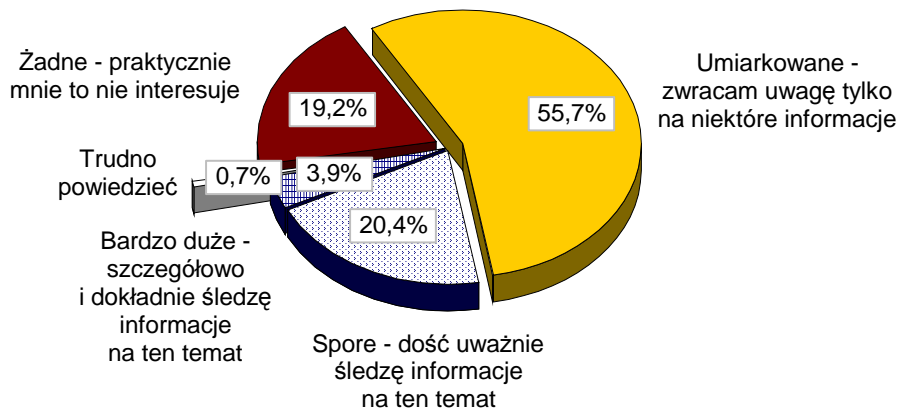

Na sposób postrzegania problemu zmian klimatu wpływa przede wszystkim wiek badanych – poważne podejście do tej kwestii częściej w porównaniu z innymi cechuje osoby najmłodsze, sceptycznie natomiast odnoszą się do niej respondenci najstarsi.

1.2. Zainteresowanie problematyką zmian klimatu

Ponad połowa badanych (55,7%) deklaruje, że problematyką zmian klimatu interesuje się umiarkowanie, zwracając uwagę jedynie na wybrane informacje. Co piąty respondent (20,4%) poświęca sporo uwagi zmianom klimatu i dość uważnie śledzi informacje na ten temat. Niemal taką samą liczebnie grupę (19,2%) stanowią osoby, które praktycznie nie interesują się tym zagadnieniem. Jedynie 3,9% badanych określa swoje zainteresowanie jako bardzo duże – szczegółowo i dokładnie zapoznaje się z wiadomościami dotyczącymi zmian klimatu.

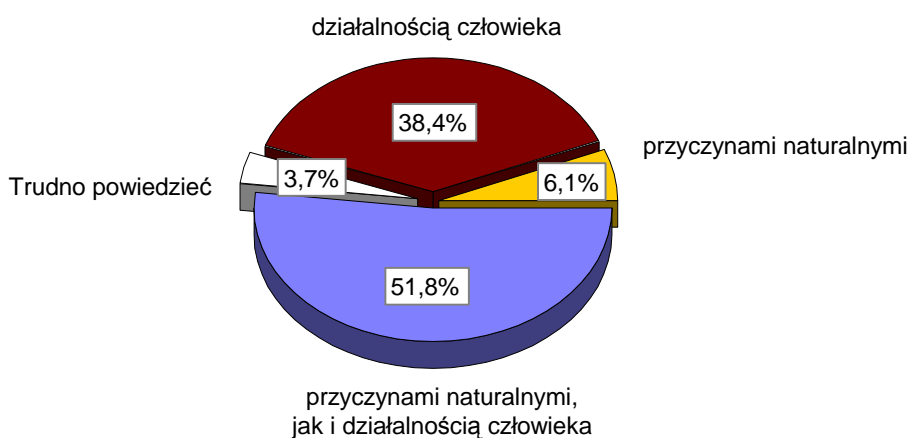
RYS. 3. Jak określił(a)by Pan(i) swoje zainteresowanie problematyką zmian klimatu?

Niezainteresowane problematyką zmian klimatu są przede wszystkim osoby najstarsze (39% wskazań – dwukrotnie więcej niż wśród ogółu badanych). Wyższy niż przeciętnie odsetek deklaracji braku zainteresowania dotyczy ponadto osób z wykształceniem podstawowym oraz mieszkańców wsi.

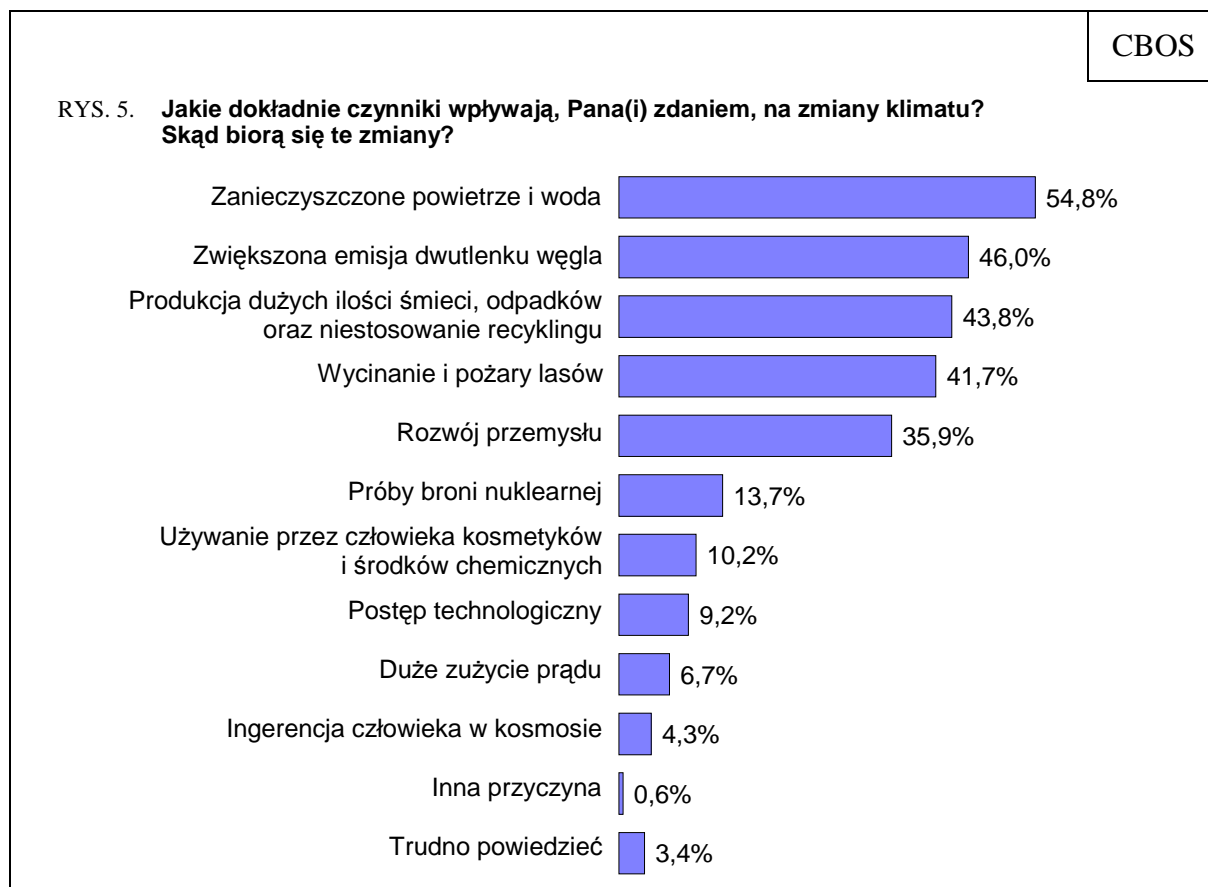
Wśród ogółu badanych największą grupę (51,8%) stanowią ci, którzy skłonni są upatrywać przyczyn zmian klimatu zarówno w zjawiskach naturalnych, jak i w sferze działalności człowieka. Pogląd ten w największym stopniu charakteryzuje osoby o wyższym statusie społeczno-zawodowym i mieszkańców największych miast.

RYS. 4. Jak Pan(i) sądzi, czy zmiany klimatu są spowodowane:

Niespełna dwie piąte ogółu respondentów (38,4%) sądzi, że zmiany klimatu spowodowane są wyłącznie działalnością człowieka. Natomiast zwolennicy tezy, że klimat zmienia się wyłącznie z przyczyn naturalnych, pozostają w zdecydowanej mniejszości – opinię tę podziela jedynie 6,1% ankietowanych.

Czynniki powodujące zmiany klimatu to zdaniem Polaków przede wszystkim zanieczyszczone powietrze i woda. Na drugim miejscu znalazła się w tym kontekście zwiększona emisja dwutlenku węgla, niewiele rzadziej badani wskazywali na produkcję dużych ilości śmieci, niestosowanie recyklingu oraz wycinanie i pożary lasów. Rozwój przemysłu, wskazany przez więcej niż co trzeciego respondenta, wyczerpuje listę pięciu czynników postrzeganych jako najważniejsze przyczyny zmian klimatu.

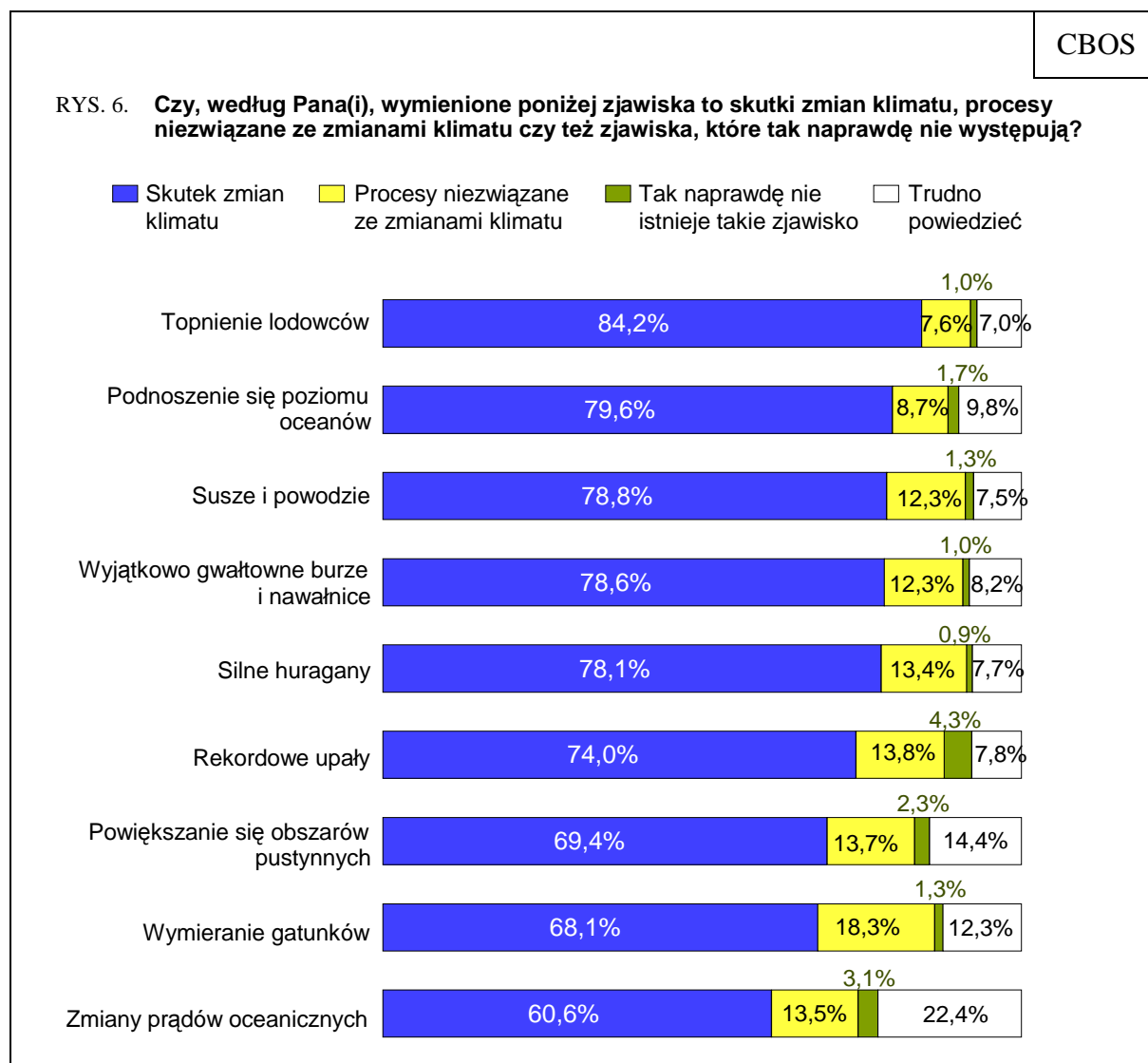
Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź

Konsekwencją zmian klimatu mogą być procesy zachodzące w przyrodzie. Ocenie respondentów poddanych zostało dziewięć zjawisk przyrodniczych:

- ▶ podnoszenie się poziomu oceanów,
- ▶ zmiany prądów oceanicznych,
- ▶ susze i powodzie,

- ▶ gwałtowne burze i nawałnice,
- ▶ silne huragany,
- ▶ topnienie lodowców,
- ▶ rekordowe upały,
- ▶ powiększanie się obszarów pustynnych,
- ▶ wymieranie gatunków.

W odniesieniu do każdego z wymienionych zjawisk prosiliśmy badanych o opinię, czy – ich zdaniem – jest ono skutkiem zmian klimatu czy też nie ma z tym związku.

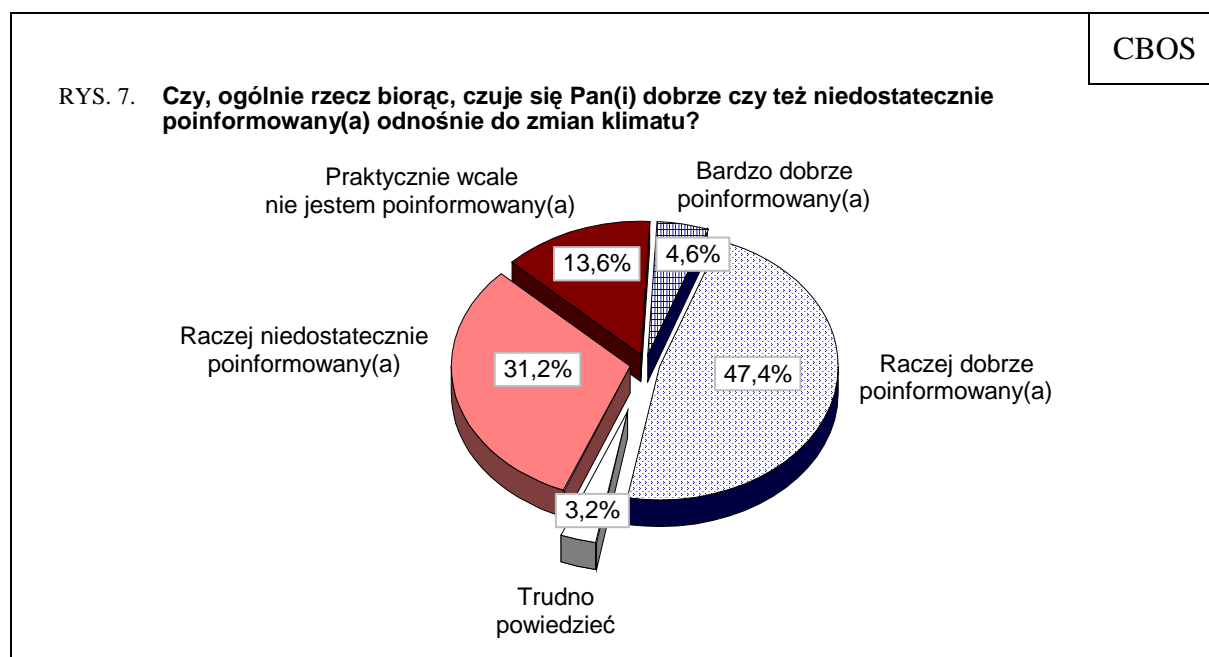

W stosunku do wszystkich uwzględnionych w pytaniu zjawisk zdecydowanie dominuje pogląd, że są one następstwem zmian klimatu. Polacy są najbardziej jednomyślni w opiniach na temat przyczyn topnienia lodowców – aż 84,2% ogółu badanych kojarzy

ten fakt ze zmianami klimatu. Relatywnie najslabiej natomiast łaczone są ze zmianami klimatu takie zjawiska, jak: powiększanie się obszarów pustynnych, wymieranie gatunków oraz, przede wszystkim, zmiany prądów oceanicznych. W przypadku tej ostatniej kwestii więcej niż co piąty respondent nie ma wyrobionego zdania.

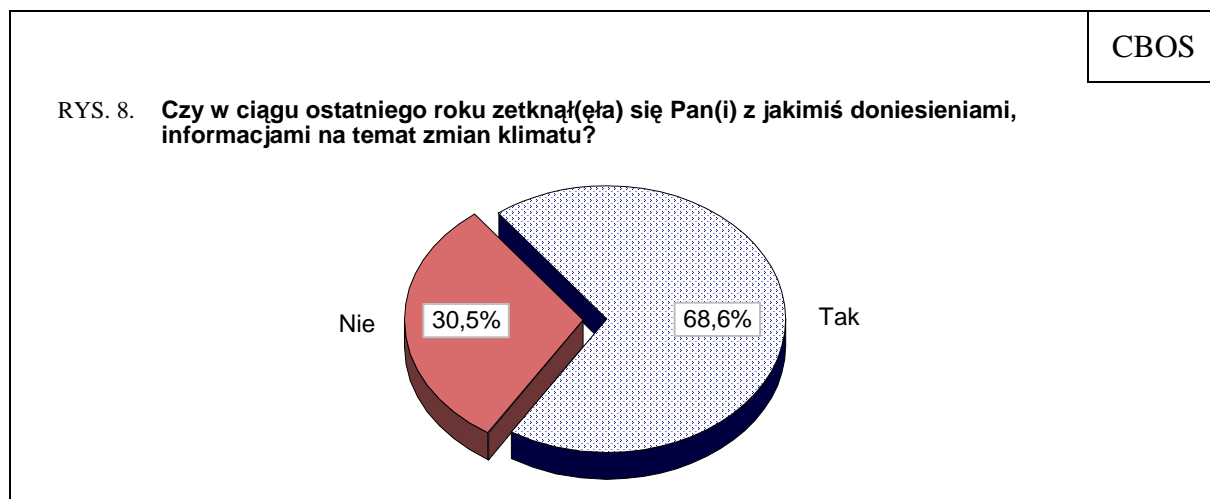
1.3. Źródła informacji na temat zmian klimatu

Opierając się na uzyskanych deklaracjach można sądzić, że stopień poinformowania Polaków o kwestiach zmian klimatu nie jest zadowalający. Wprawdzie dobrze poinformowani stanowią łącznie 52% badanych (47,4% – raczej dobrze, a 4,6% – bardzo dobrze), jednak niemal co trzeci respondent (31,2%) czuje się niedostatecznie poinformowany, a co siódmy (13,6%) deklaruje, że nie ma żadnego rozeznania w tej dziedzinie. Należy pamiętać, że jest to ocena subiektywna, powiązana zapewne z osobistymi potrzebami informacyjnymi. Oznacza to, że np. osoba mająca ograniczone potrzeby informacyjne w kwestiach klimatycznych może jednocześnie czuć się poinformowana w tym względzie w stopniu dostatecznym.

Lepiej poinformowani w kwestii zmian klimatu czują się – według własnych deklaracji – badani o wyższym statusie społeczno-zawodowym, mieszkańcy dużych miast, w większym stopniu mężczyźni niż kobiety. Natomiast o całkowitym braku orientacji w tym zakresie mówią ponad dwukrotnie częściej niż przeciętnie respondenci najstarsi, badani z wykształceniem podstawowym i mieszkańcy wsi.

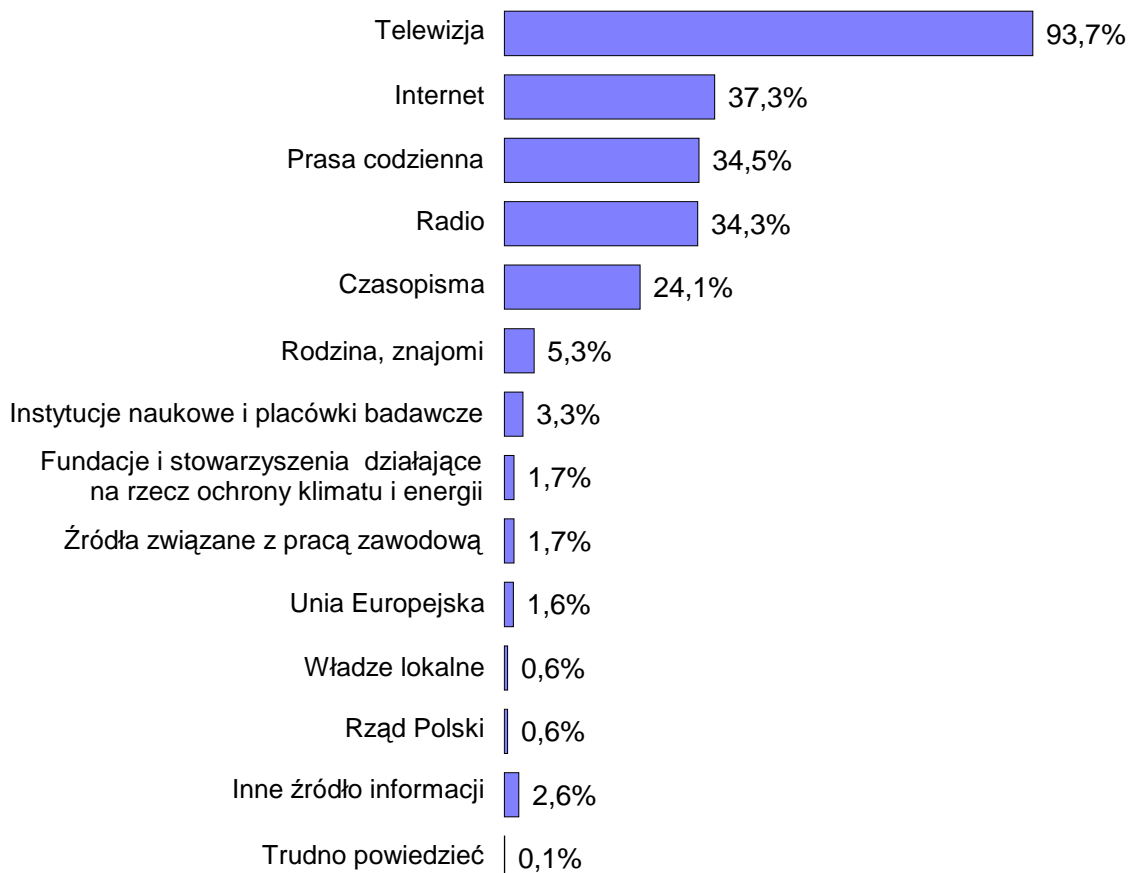
Niezależnie od deklarowanego stopnia poinformowania, większość ankietowanych twierdzi, że w ciągu ostatniego roku zetknęła się z doniesieniami na temat zmian klimatu.

Częstość deklaracji świadczących o zetknięciu się z informacjami na temat zmian klimatu wzrasta wraz z wielkością miejscowości, w której mieszkają respondenci, oraz poziomem ich wykształcenia. Brak kontaktu z tego typu doniesieniami zdecydowanie częściej niż przeciętnie deklarują przede wszystkim osoby z najstarszej grupy wiekowej, badani z wykształceniem podstawowym i mieszkańcy wsi.

Posiadane przez respondentów informacje na temat zmian klimatycznych pochodzą przede wszystkim z telewizji (93,7% wskazań), która na tym polu zdecydowanie zdominowała inne media. Następne w kolejności – internet, prasa codzienna i radio wskazywane były przez nieco więcej niż jedną trzecią badanych (od 34,3% do 37,3%), jeszcze mniej osób (24,1%) wymieniło w tym kontekście czasopisma. Fakt, że pozostałe źródła wiedzy wskazywano sporadycznie, pozwala sądzić, że nie mają one znaczenia, jeśli chodzi o efektywne informowanie Polaków o zmianach klimatu.

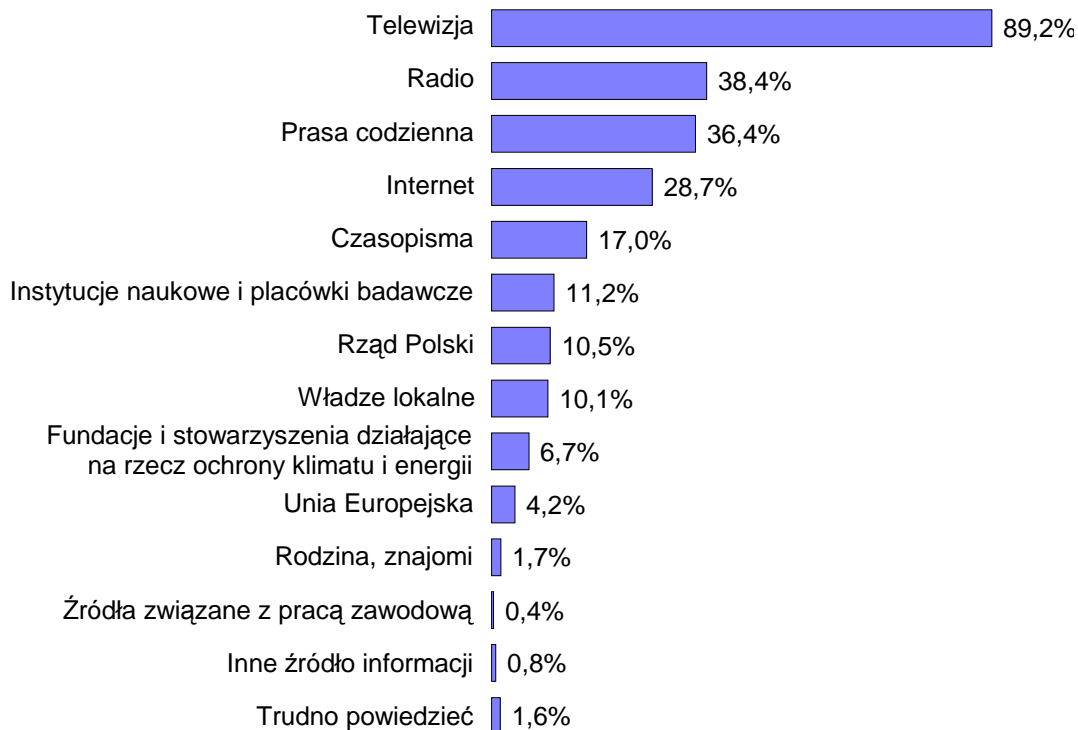
RYS. 9. Skąd przede wszystkim pochodzą te informacje?

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź

Biorąc pod uwagę źródła informacji na temat zmian klimatu można powiedzieć, że stan faktyczny w zasadzie odpowiada oczekiwaniom społecznym. W odczuciu ankietowanych, źródłem informacji dostarczającym wiedzy i edukującym społeczeństwo w zakresie zmian klimatu powinny być przede wszystkim media: telewizja oraz – w nieco mniejszym stopniu – radio, prasa i internet. Trzeba zaznaczyć, że Polacy oczekują nieco większego zaangażowania w tę działalność instytucji i placówek badawczych, rządu oraz władz lokalnych.

RYS. 10. **Które z tych źródeł informacji powinny, Pana(i) zdaniem, dostarczać wiedzy i edukować ludzi w zakresie zmian klimatu?**

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź

1.4. Rola rządu, władz lokalnych, mediów i organizacji biznesowych

Wśród Polaków przeważa opinia, że podejmowanie w naszym kraju przedsięwzięć na rzecz przeciwdziałania zmianom klimatu jest przede wszystkim powinnością władz centralnych, rządu (67,5%). O ponad połowę mniej wskazań uzyskały w tym kontekście władze lokalne oraz sami obywatele – co trzeci respondent sądzi, że inicjatywę w zakresie przeciwdziałania zmianom klimatu powinni podejmować gospodarze gmin i miast (32,9%) lub sami mieszkańcy (32,9%).

W porównaniu z władzami centralnymi i lokalnymi, zdecydowanie mniej wskazań uzyskały w omawianym kontekście władze wojewódzkie.

RYS. 11. Kto w Polsce powinien podejmować działania w zakresie przeciwdziałania zmianom klimatu?

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź

Do kwestii ochrony klimatu Polacy mają zatem podejście instytucjonalne. Świadczy o tym nie tylko postrzeganie przeciwdziałania zmianom klimatu jako przede wszystkim powinności rządu, ale również oczekiwanie zwiększenia zaangażowania władz centralnych i lokalnych w przekazywanie informacji i edukowanie społeczeństwa w tym zakresie. Skuteczne zaś egzekwowanie istniejącego prawa, leżące w gestii władz, to czynnik najczęściej wskazywany jako pozytywnie wpływający na ochronę klimatu. Dodatkowym potwierdzeniem tego jest fakt, że ranking osobistości życia publicznego, mogących skutecznie przekonać Polaków do działań proekologicznych otwierają – z największymi odsetkami spontanicznych wskazań – premier Donald Tusk i prezydent Lech Kaczyński.

Podejmowanie działań przeciwko zmianom klimatu nie jest natomiast – w opinii badanych – powinnością mediów (11,6% wskazań), a ich aktywność nie należy do czynników wpływających w istotny sposób na skuteczną ochronę klimatu (9,7%). W przypadku mediów oczekiwaną formą zaangażowania w sprawy ekologii i zagrożeń dla klimatu jest przede

wszystkim informacja i edukacja. Jako pożądanego źródła informacji i edukacji społecznej postrzegana jest przede wszystkim telewizja, wskazywana w tym kontekście przez blisko 90% ogółu badanych.

Z aktywnością na rzecz przeciwdziałania zmianom klimatu zupełnie nie kojarzy się Polakom środowisko biznesu. Tylko mniej niż co dziesiąty respondent podziela pogląd, że podejmowanie tego rodzaju działań jest powinnością organów decyzyjnych przedsiębiorstw – dyrektorów i właścicieli. Organizacji biznesowych nie wskazywano wśród źródeł informacji o zmianach klimatu, co więcej – zupełnie nie ma społecznego oczekiwania co do ich roli informacyjnej czy edukacyjnej w tym względzie (brak wskazań). Niewielu badanych (3,4% ogółu) przypisuje organizacjom biznesowym istotny wpływ na skuteczną ochronę klimatu.

2. Metody pozyskiwania energii a zmiany klimatu

2.1. Emisja dwutlenku węgla

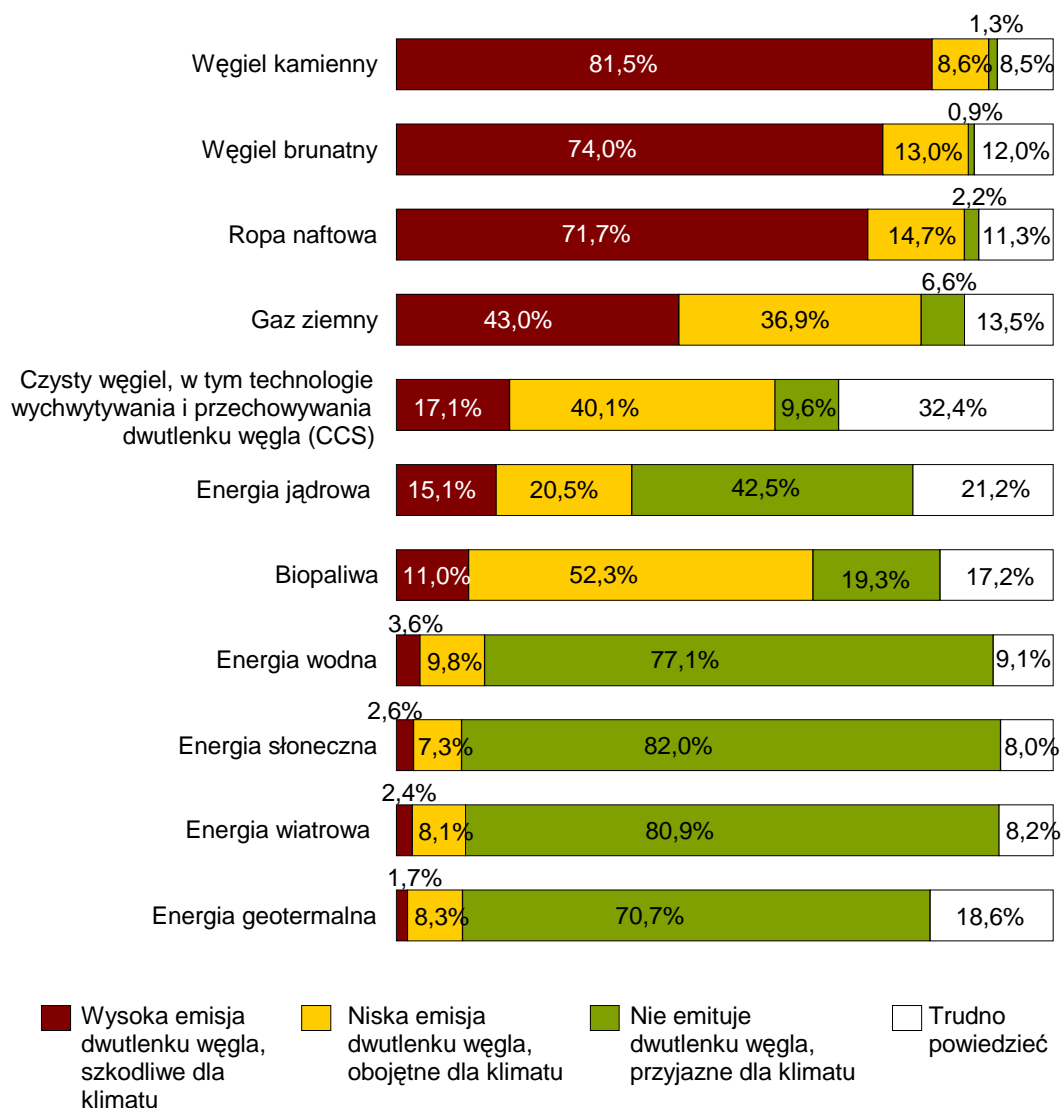
Uzyskiwaniu energii towarzyszy zwykle emisja dwutlenku węgla, który negatywnie wpływa na klimat Ziemi. W opinii zdecydowanej większości Polaków najbardziej szkodliwymi surowcami wykorzystywanymi do produkcji energii są: węgiel kamienny, węgiel brunatny oraz ropa naftowa.

Ponad dwie piąte badanych (43%) sądzi, że wytwarzanie energii z gazu ziemnego skutkuje wysoką emisją CO₂, a nieco mniejsza grupa (36,9%) – że jest do surowiec obojętny dla klimatu, czyli charakteryzujący się niskim poziomem wytwarzania dwutlenku węgla.

Zdaniem połowy ankietowanych (52,3%) niska emisja dwutlenku węgla towarzyszy uzyskiwaniu energii z biopaliw, dwie piąte zaś (40,1%) twierdzi, że niską emisję CO₂ umożliwiają technologie czystego węgla, w tym technologie wychwytywania dwutlenku węgla i składowania go pod ziemią. Jednocześnie niemal co trzeci Polak nie potrafi udzielić odpowiedzi odnośnie do zastosowania technologii czystego węgla, co może świadczyć zarówno o małej popularności takich technologii, jak i niskiej świadomości naszego społeczeństwa w tym względzie.

Źródłami energii nieemitującymi w ogóle dwutlenku węgla są w opinii zdecydowanej większości respondentów źródła odnawialne. Przyjazna dla klimatu jest zatem – zdaniem ankietowanych – energia słoneczna, wiatrowa, wodna, a także geotermalna. Warto dodać, że w przypadku energii geotermalnej co piąty badany (18,6%) nie jest w stanie ocenić jej wpływu na klimat. Być może, podobnie jak w przypadku technologii CCS, w otoczeniu badanych nie pojawiły się dotychczas łatwo dostępne informacje na temat wykorzystania energii cieplnej wnętrza Ziemi.

RYS. 12. Jak ocenia Pan(i) wpływ następujących źródeł energii / metod produkcji energii na klimat?

Wiele sektorów gospodarki ma udział w emisji dwutlenku węgla. Zdaniem respondentów odpowiedzialność za jego produkcję ponosi przede wszystkim przemysł energetyczny (54,1%). Rzadziej badani wskazywali: transport (25,4%), przemysł rafineryjny (24,7%) oraz chemiczny (21,5%).

RYS. 13. Który z poniższych sektorów gospodarki emituje, Pana(i) zdaniem, największe ilości dwutlenku węgla?

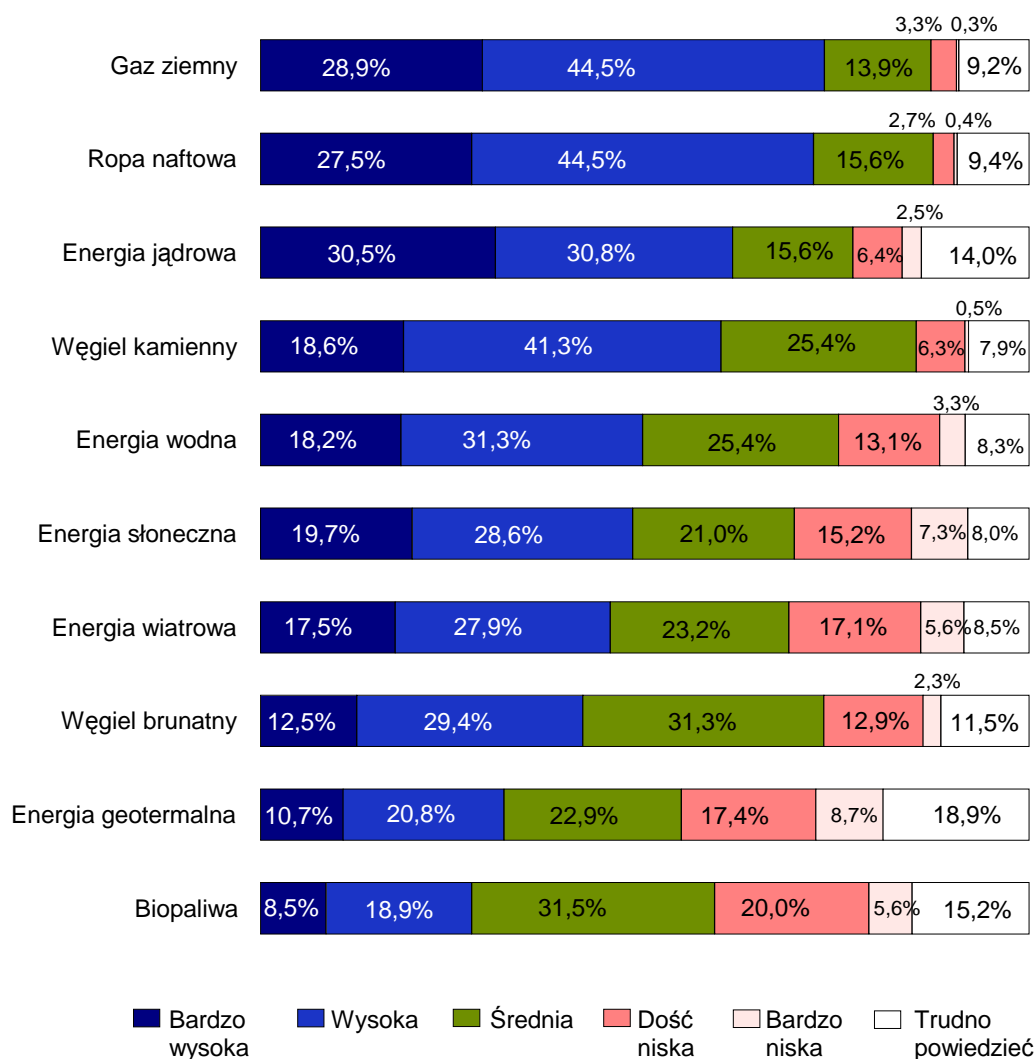
Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź

Wytwarzanie dwutlenku węgla mogłoby zostać ograniczone poprzez zastosowanie korzystnych dla klimatu strategii gospodarczych. Dziewięciu na dziesięciu Polaków opowiada się za wprowadzeniem rozwiązań w rodzaju zmniejszenia produkcji szczególnie uciążliwej dla środowiska czy inwestowania w modernizację przedsiębiorstw. Jedynie co dwudziesty ankietowany jest zdania, że nie warto podejmować takich działań.

2.2. *Opinie o efektywności źródeł energii*

Spośród źródeł energii wymienionych w kwestionariuszu ankiety Polacy za najbardziej wydajne uważają surowce nieodnawialne. Zdaniem prawie trzech czwartych badanych są nimi gaz ziemny (73,4%) i ropa naftowa (72%). Na trzeciej pozycji plasuje się energia jądrowa wskazywana jako efektywne źródło przez 61,3% respondentów.

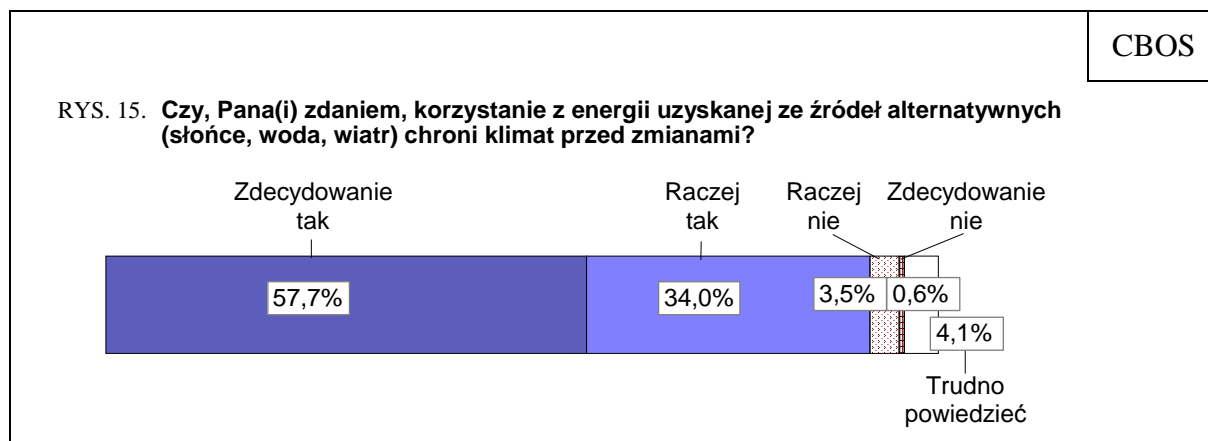
RYS. 14. Jak ocenia Pan(i) efektywność następujących źródeł energii (możliwość zaspokojenia za ich pomocą potrzeb energetycznych na świecie)?

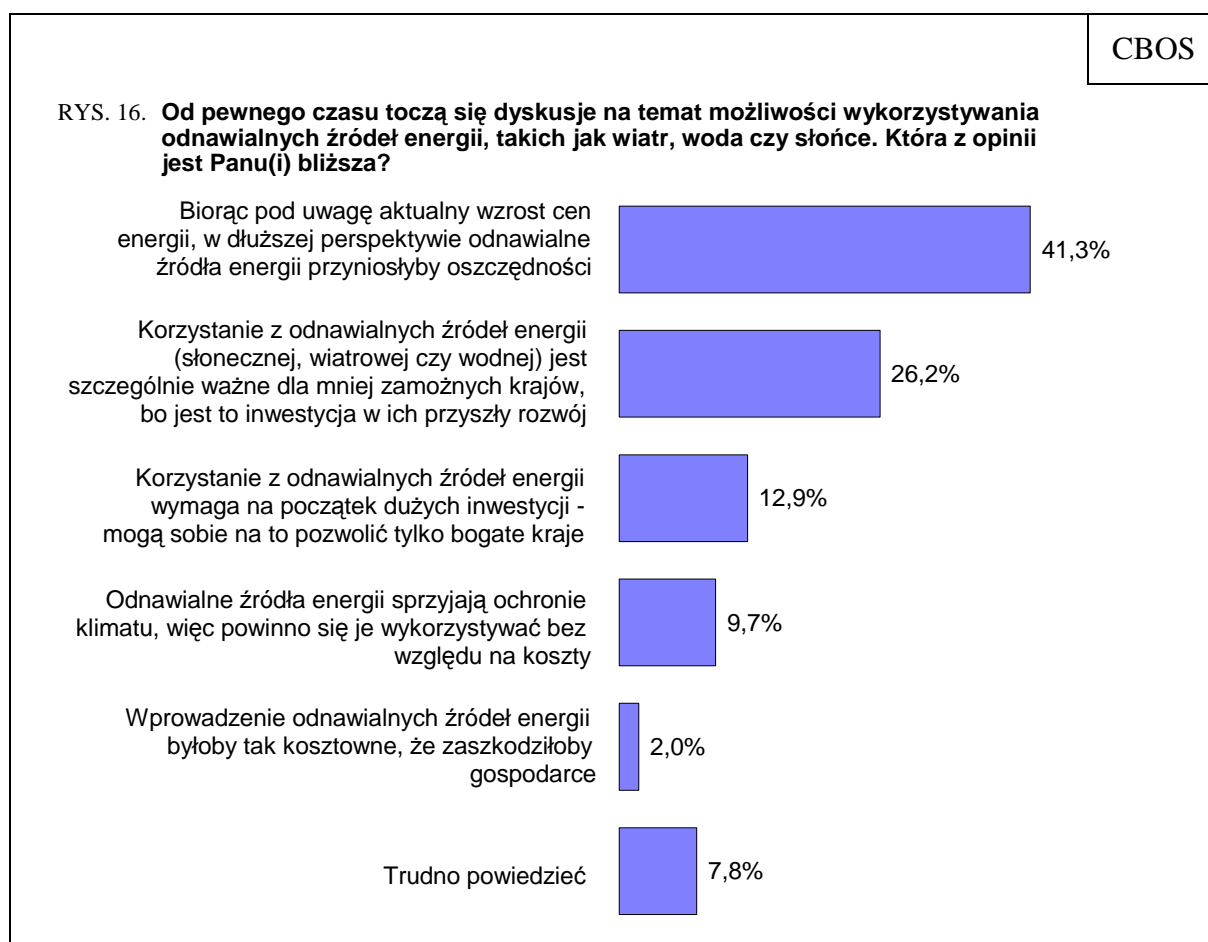
Za najmniej wydajne źródła pozyskiwania energii ankietowani uznają biopaliwa oraz energię geotermalną. W obu przypadkach wysokie są odsetki odpowiedzi „trudno powiedzieć”, co sugeruje, że badani nie mają wystarczającej wiedzy, aby ocenić wydajność energetyczną biokomponentów oraz energii cieplnej wnętrza Ziemi.

2.3. Odnawialne źródła energii

Dziewięciu na dziesięciu Polaków (91,7%) jest zdania, że pozyskiwanie energii ze źródeł odnawialnych chroni klimat przed niekorzystnymi zmianami.

Jednocześnie ponad dwie piąte respondentów (41,3%) sądzi, że – z uwagi na rosnące ceny tradycyjnych surowców – w dłuższej perspektywie czasowej odnawialne źródła energii przyniosłyby oszczędności. Co czwarty badany (26,2%) uważa, że zastosowanie takich źródeł, jak słońce, wiatr czy woda, może być szczególnie ważne dla mniej zamożnych krajów, ponieważ jest to inwestycja w ich przyszły rozwój.

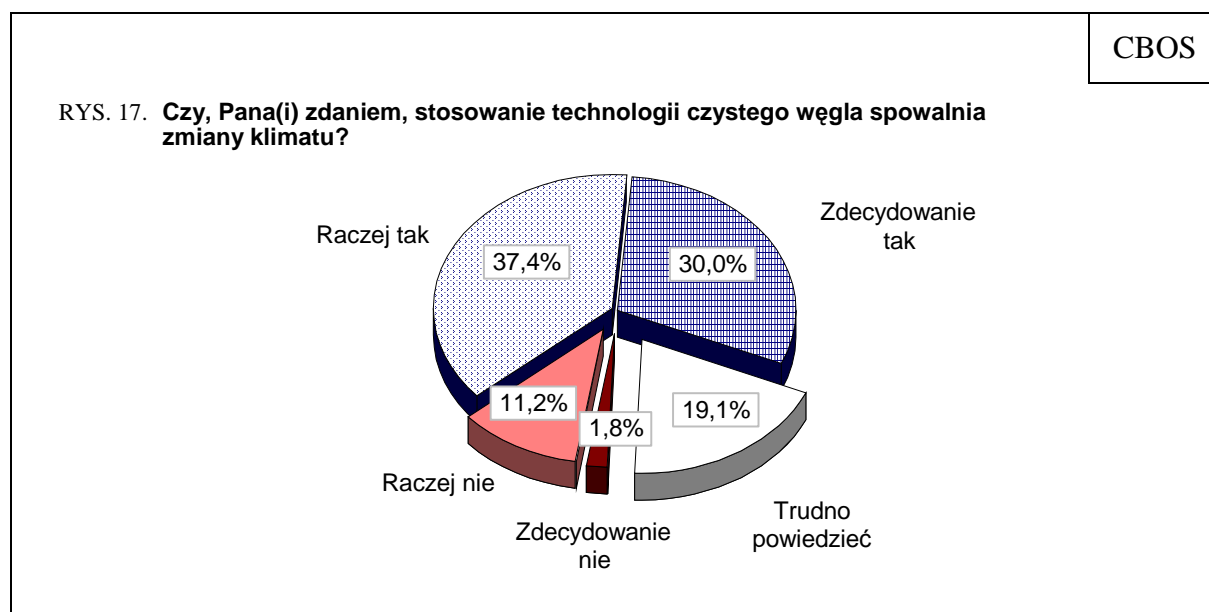

Wśród respondentów popierających wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii, takich jak wiatr, woda czy słońce, dominują osoby młodsze, lepiej wykształcone oraz mieszkające w dużych miastach (powyżej 100 tys. ludności).

Ogólnie jednak Polacy wiedząc o korzystnym wpływie odnawialnych źródeł energii na klimat są umiarkowanymi zwolennikami wprowadzania na szerszą skalę technologii wykorzystujących źródła alternatywne, być może ze względu na obawy przed destabilizującymi zmianami. Uzyskane wyniki pokazują ponadto, że większą przychylność ankietowanych zyskują rozwiązania, które pozwolą na pewne oszczędności, nawet odroczone w czasie.

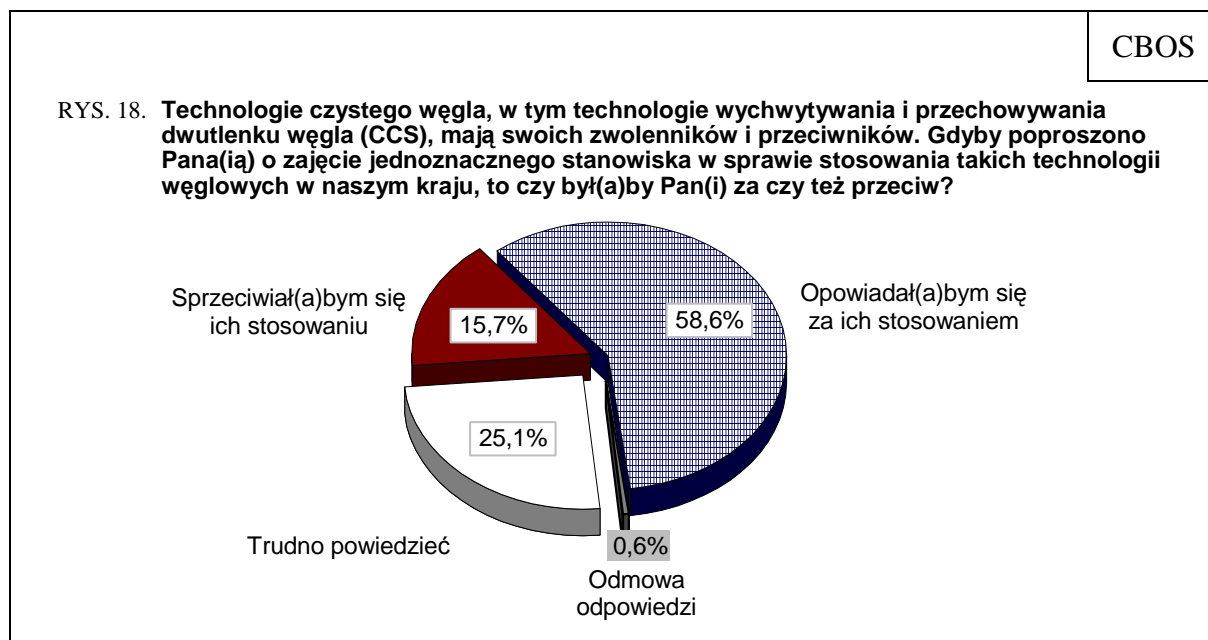
2.4. Technologie czystego węgla, w tym technologie wychwytywania dwutlenku węgla i składowania go pod ziemią

Dwie trzecie Polaków (67,4%) jest zdania, że stosowanie technologii czystego węgla, umożliwiających redukcję emisji CO₂ do atmosfery, ograniczyłyby zmiany klimatu.

Mimo że instalacja innowacyjnych technologii węglowych, do których zaliczają się technologie wychwytywania i składowania pod ziemią dwutlenku węgla (CCS), wiąże się z dużymi wydatkami, ponad połowa badanych (58,6%) poparłaby zastosowanie takich rozwiązań. Sprzeciw wobec wprowadzenia kosztownych technologii czystego węgla wyraża 15,7% ankietowanych. Jednocześnie co czwarty respondent nie ma wyrobionego zdania na ten temat, co skłania do przyjęcia założenia o małej popularności tego typu rozwiązań czy też

niskiej świadomości społecznej odnośnie do innowacyjnych technologii węglowych. Hipotezę tę potwierdza widoczna zależność między populacją zwolenników stosowania technologii CCS a osobami, które nie potrafią powiedzieć, czy są za czy też przeciw – im wyższy wskaźnik zwolenników nowoczesnych rozwiązań, tym niższy odsetek odpowiedzi „nie wiem, trudno powiedzieć”. Przykładowo, wśród mężczyzn 65% opowiada się za stosowaniem technologii wychwytywania i składowania pod ziemią dwutlenku węgla, a 19% nie potrafi zająć stanowiska w tej sprawie, natomiast wśród kobiet – 59% popiera technologie CCS, a 31% nie ma zdania. Wśród zwolenników instalowania nowoczesnych technologii węglowych przeważają ponadto osoby w wieku 18-24 lata oraz respondenci z wyższym wykształceniem.

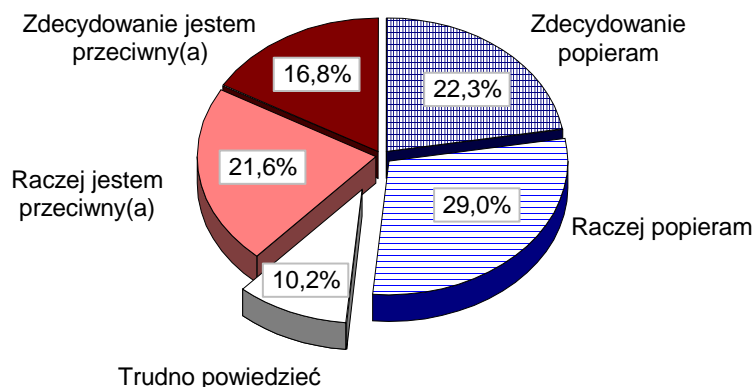
2.5. *Stosunek do budowy elektrowni jądrowych*

Budowa nowych elektrowni jądrowych to kwestia kontrowersyjna. Poparcie dla tego rodzaju inwestycji deklaruje nieco ponad połowa ogółu badanych (51,3%), natomiast prawie dwie piąte (38,4%) wyraża sprzeciw. Co dziesiąty respondent nie ma zdania w tej kwestii.

Głosy poparcia i sprzeciwu są bardziej wyrównane, kiedy pytanie precyzuje jednoznacznie, że chodzi o budowę elektrowni jądrowych w naszym kraju: w tym przypadku zwolennicy stanowią 47,6% ogółu badanych, a przeciwnicy – 41,6%.

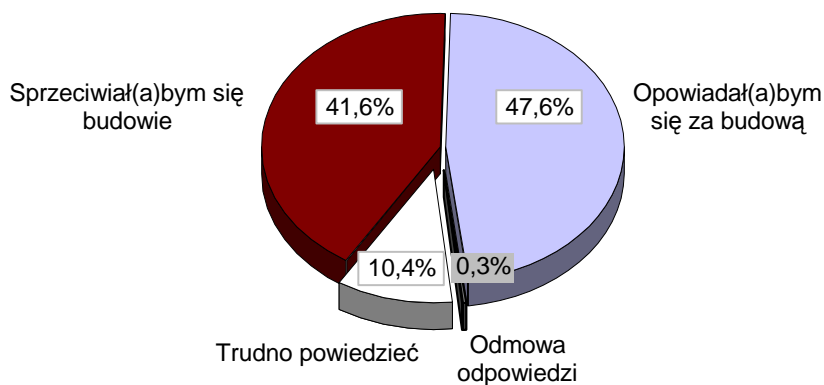
CBOS

RYS. 19. Czy popiera Pan(i) budowę nowych elektrowni jądrowych?

CBOS

RYS. 20. Budowa elektrowni jądrowych ma swoich zwolenników i przeciwników. Gdyby poproszono Pana(ią) o zajęcie jednoznacznego stanowiska w sprawie budowy takich elektrowni w naszym kraju, to czy był(a)by Pan(i) za czy też przeciw?

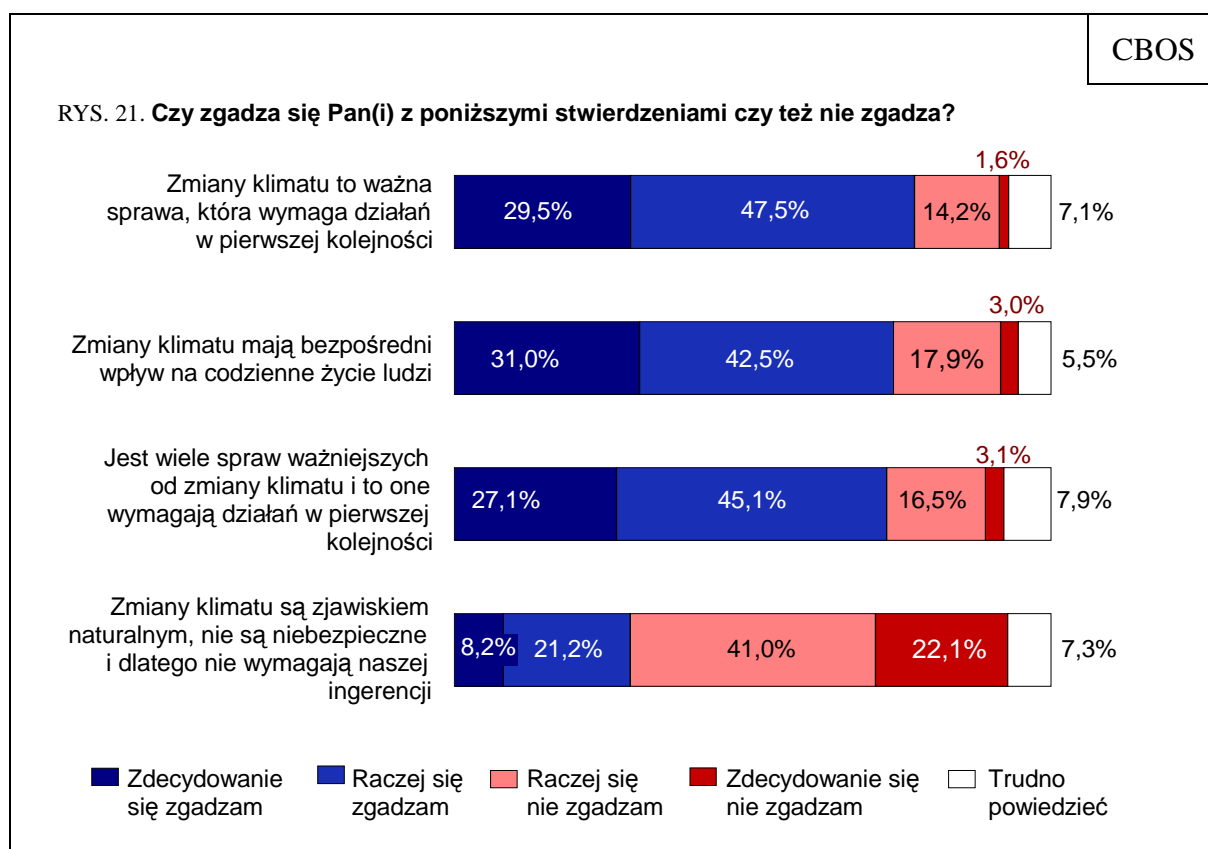
Zarówno w odniesieniu do problemu budowy elektrowni jądrowych w ogóle, jak i w kontekście budowania ich w naszym kraju deklarowany poziom poparcia dla tego rodzaju działań jest wprost proporcjonalny do poziomu wykształcenia badanych oraz wielkości miejscowości ich zamieszkania. Zwolennikami budowy elektrowni jądrowych – zarówno w ogóle, jak i w Polsce – dwukrotnie częściej są mężczyźni niż kobiety.

3. Społeczne oczekiwania wobec polityki przeciwdziałania zmianom klimatycznym

3.1. Ocena ważności zmian klimatu na tle innych zjawisk

W ocenie Polaków zmiany klimatu stały się problemem. O tym, że zmiany klimatyczne to sprawa wielkiej wagi, wymagająca działań w pierwszej kolejności, zdecydowana jest prawie jedna trzecia respondentów (29,5%), a niemal połowa (47,5%) raczej zgadza się z tą opinią. Prawie trzy czwarte ankietowanych (73,5%) jest zdania, że zmiany klimatu mają wpływ na codzienne życie. O zagrożeniach klimatycznych i potrzebie działań w tym zakresie częściej niż inni mówią osoby starsze oraz mieszkańcy wsi. Prawdopodobnie zależność ta wynika z dłuższej perspektywy obserwacji oraz z bezpośredniego kontaktu ze zjawiskami atmosferycznymi.

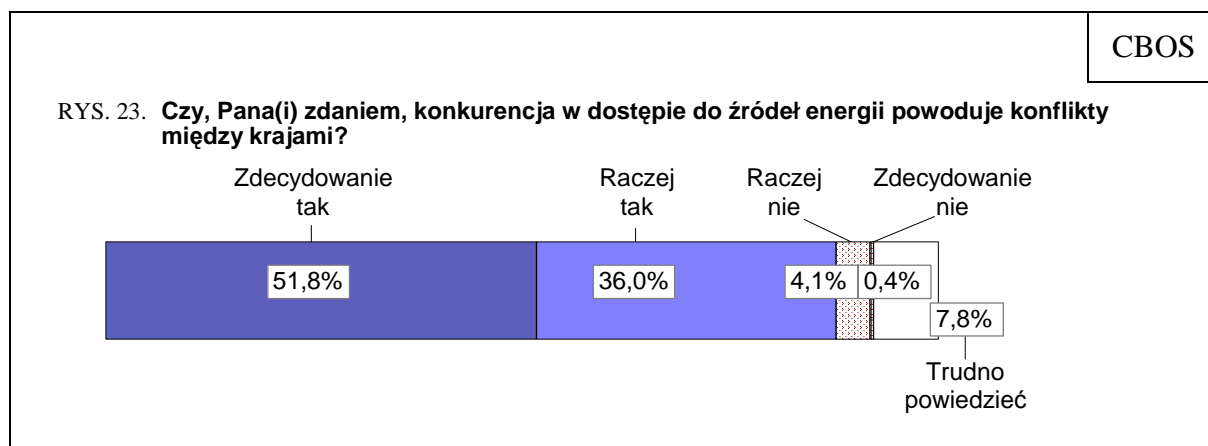
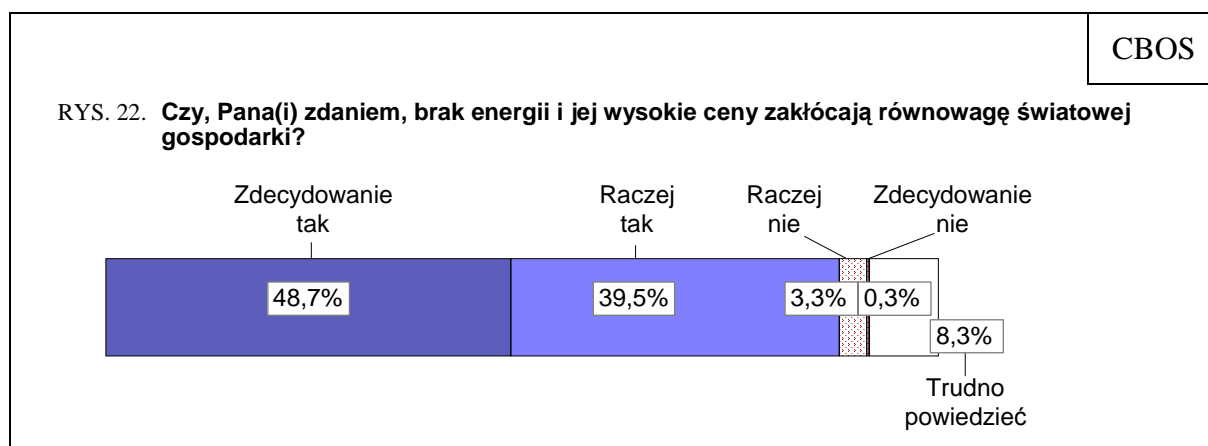
Wprawdzie badani dostrzegają zarówno zmiany klimatyczne, jak i konieczność przeciwdziałania im, jednak prawie trzy czwarte (72,2%) jest zdania, że są sprawy ważniejsze od zmian klimatu i to one wymagają działań w pierwszej kolejności. Dominują w tej grupie mieszkańcy wielkich miast (powyżej 500 tys. ludności).

Z opinią, że zmiany klimatu to zjawisko naturalne, niewymagające interwencji człowieka, zgadza się niespełna jedna trzecia ankietowanych (29,4%), natomiast większość (63,1%) nie podziela tego poglądu. Na przekonanie o naturalnym pochodzeniu zmian klimatycznych nie wpływa status społeczny, płeć, wiek, miejsce zamieszkania ani wykształcenie respondentów.

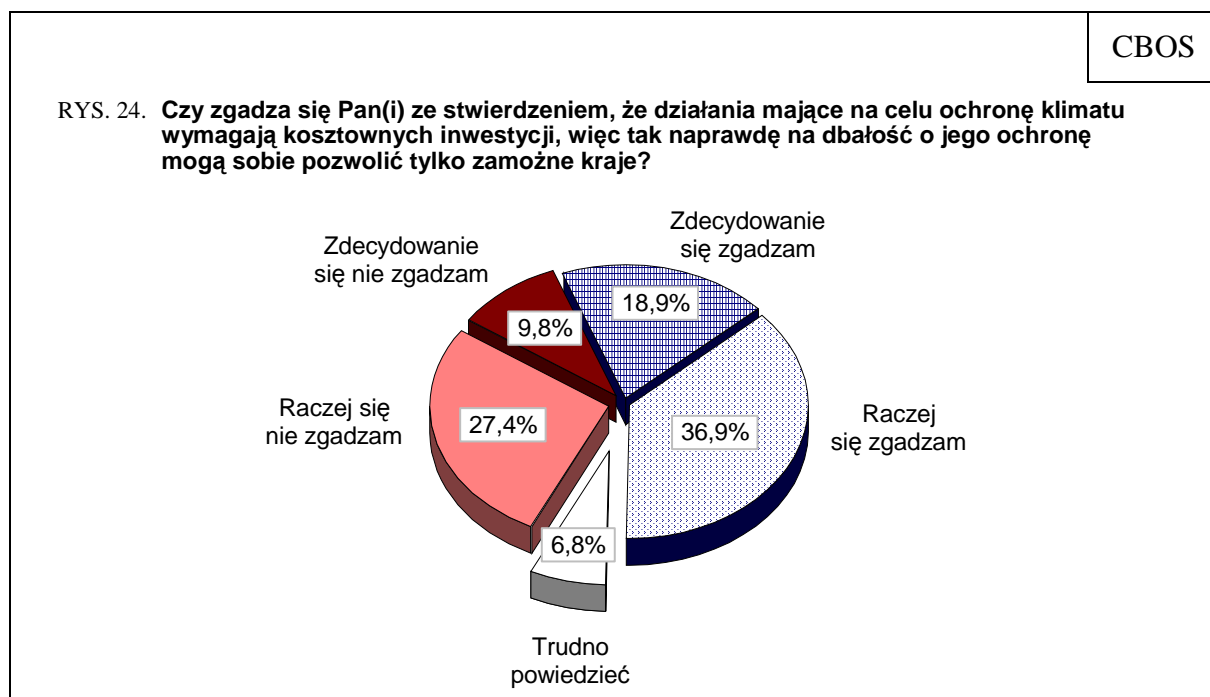
3.2. Ochrona klimatu w Polsce i na świecie

Niemal powszechne wśród Polaków jest przeświadczenie, że brak energii i jej wysokie ceny negatywnie wpływają na gospodarkę w świecie. Zdecydowana większość badanych (88,2%) uważa, że czynniki te zakłócają równowagę światowej gospodarki. Podobnie kształtują się opinie na temat wpływu konkurencji w dostępie do źródeł energii na stosunki międzynarodowe – dominuje pogląd, że jej skutkiem są konflikty między krajami (87,8%). W obu przypadkach około połowy ogółu respondentów wyraża swoje zdanie w sposób zdecydowany.

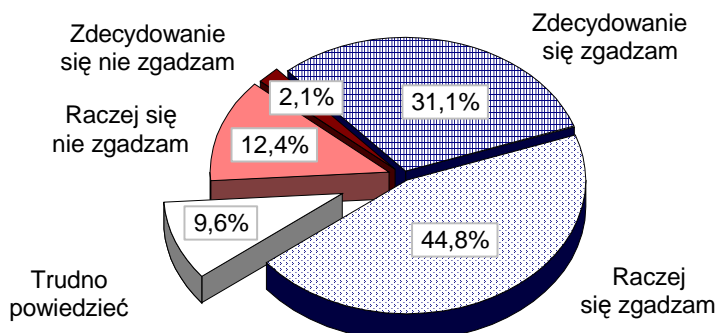
Przekonanie, że brak energii i konkurencja w dostępie do niej negatywnie wpływa na światową gospodarkę i stosunki między krajami, częściej w porównaniu z innymi wyrażają osoby o wyższym statusie społeczno-zawodowym oraz badani deklarujący prawicowe poglądy polityczne.

Działania na rzecz ochrony klimatu są przez większość Polaków kojarzone z wysokimi kosztami. Ponad połowa ogółu badanych (55,8%) zgadza się ze stwierdzeniem, że na dbałość o ochronę klimatu – z uwagi na konieczność podjęcia kosztownych inwestycji – mogą sobie pozwolić jedynie zamożne kraje. Przeciwnego zdania jest nieco ponad jedna trzecia respondentów (37,2%).

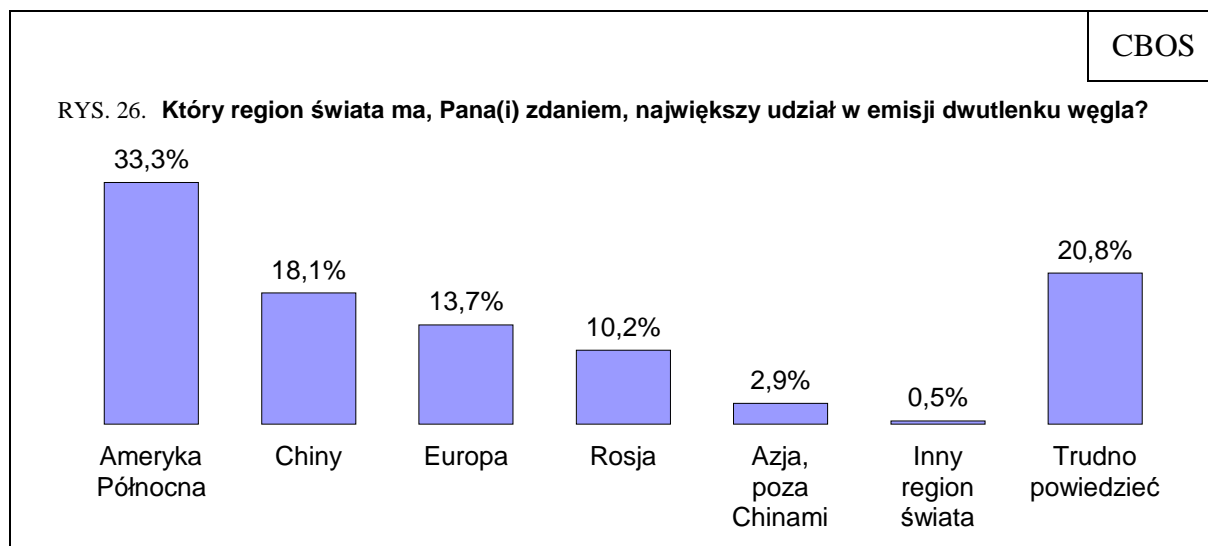
Jednocześnie zdecydowanie dominuje opinia, że zapobieganie zmianom klimatycznym zależy w większym stopniu od świadomości społeczeństwa niż od jego możliwości finansowych.

RYS. 25. Czy zgadza się Pan(i) ze stwierdzeniem, że zapobieganie / przeciwdziałanie zmianom klimatycznym zależy w mniejszym stopniu od możliwości finansowych, a w większym od stanu świadomości społeczeństwa?

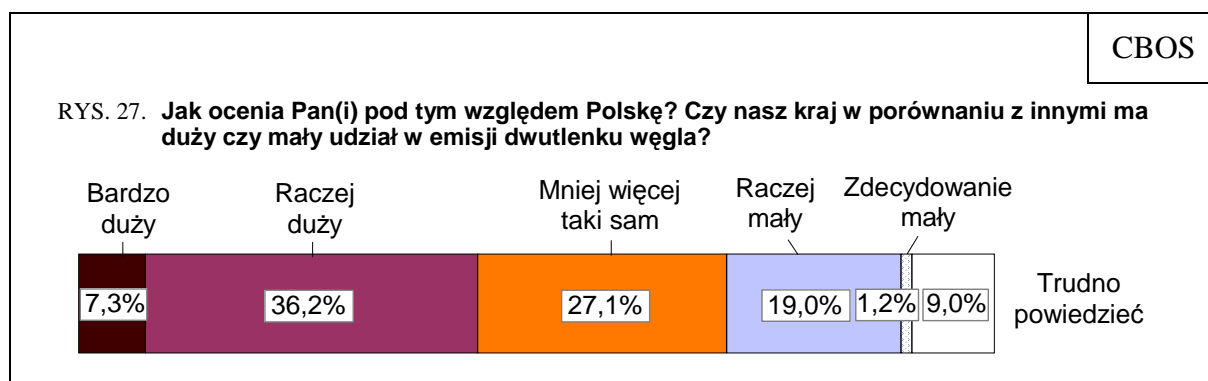
Opinie w omawianych kwestiach różnicuje przede wszystkim wykształcenie badanych: kojarzenie ochrony klimatu z wysokimi kosztami, a tym samym przekonanie, że możliwości działania w tym względzie mają tylko zamożne kraje, jest odwrotnie proporcjonalne do poziomu wykształcenia, natomiast przeświadczenie o wyższości świadomości ekologicznej nad możliwościami finansowymi – wprost proporcjonalne.

Regionem świata mającym największy udział w emisji dwutlenku węgla jest – zdaniem większości badanych – Ameryka Północna. Na drugim miejscu w rankingu „trucicieli”, przy niemal o połowę niższym odsetku wskazań, uplasowały się Chiny, kolejne miejsca zajęły Europa i Rosja. Minimalny w tym kontekście odsetek wskazań na Azję (poza Chinami) może świadczyć, że obszar ten w zasadzie nie funkcjonuje w świadomości Polaków jako istotne źródło emisji dwutlenku węgla, a zatem nie jest postrzegany jako mający wpływ na proces negatywnych zmian klimatycznych. Wysoki odsetek deklaracji „trudno powiedzieć” może wskazywać na realny brak zainteresowania tą tematyką wśród znacznej części Polaków.

Polacy są dość samokrytyczni w ocenie udziału naszego kraju w globalnej emisji dwutlenku węgla. Ponad dwie piąte badanych (43,5%) uważa, że w porównaniu z innymi krajami udział Polski w emisji CO₂ jest co najmniej duży (7,3% – bardzo duży), więcej niż jedna czwarta zaś (27,1%) ocenia, że jest to udział na poziomie porównywalnym z innymi państwami. Tylko co piąty respondent (20,2%) sądzi, że na tle innych krajów Polska wyróżnia się małym udziałem w emisji dwutlenku węgla (1,2% – bardzo małym). Opinii w tej kwestii nie różnicują cechy społeczno-demograficzne badanych.

Co jedenasty respondent nie ma zdania w tej sprawie – częściej w porównaniu z innymi są to osoby starsze oraz badani o niższym statusie społeczno-zawodowym.

W opinii badanych skuteczną politykę przeciwdziałania zmianom klimatu prowadzą przede wszystkim niektóre kraje europejskie i Stany Zjednoczone. Wśród spontanicznie wymienianych w tym kontekście krajów najwyższe odsetki wskazań uzyskały (poza USA): Niemcy, Holandia, Szwecja, Francja, Norwegia i Szwajcaria. Wypowiedzi badanych

pozwalają jednocześnie sądzić, że według nich regionem prowadzącym najskuteczniejszą politykę przeciwdziałania zmianom klimatu jest Skandynawia, o której spontanicznie mówiono zarówno jako o regionie, jak i pośrednio – wymieniając poszczególne państwa wchodzące w jej skład.

		CBOS
Proszę powiedzieć, który kraj, w Pana(i) opinii, prowadzi skuteczną politykę przeciwdziałania zmianom klimatu? Jakie państwo jest dla Pana(i) najlepszym przykładem działań na rzecz ochrony klimatu?		
Niemcy		8,4%
Holandia		7,6%
Szwecja		6,8%
Stany Zjednoczone		6,6%
Skandynawia		6,2%
Francja		5,9%
Norwegia		3,8%
Szwajcaria		3,1%
Dania		1,9%
Polska		1,5%
Austria		1,1%
Kanada		1,0%
Unia Europejska		1,0%
Wielka Brytania		0,9%
Europa Zachodnia - ogólnie		0,9%
Finlandia		0,8%
Islandia		0,7%
Japonia		0,7%
Ameryka - ogólnie		0,6%
Chiny		0,5%
Rosja		0,5%
Belgia		0,4%
Irlandia		0,4%
Ameryka Północna		0,3%
Kraje Beneluksu		0,2%
Brazylia		0,2%
Czechy		0,2%
Afryka, kraje afrykańskie - ogólnie		0,2%
Europa - ogólnie		0,2%
Australia		0,1%
Chorwacja		0,1%
Hiszpania		0,1%
Nowa Zelandia		0,1%
Słowacja		0,1%
Węgry		0,1%
Włochy		0,1%
Kraje bogate - ogólnie		0,1%
Żaden kraj, nie ma takiego		2,2%
Nie wiem, trudno powiedzieć		40,6%

Deklaracje ankietowanych dotyczące krajów prowadzących skuteczną politykę przeciwdziałania zmianom klimatu pozostają w zgodzie z opinią na temat większych możliwości działania, jakie w tym względzie mają państwa zamożne. Wszystkie kraje najczęściej wymieniane w omawianym kontekście są wysoko rozwinięte i zamożne.

Dużą grupę (40,6% ogółu badanych) stanowią osoby nieumiejące spontanicznie wymienić żadnego kraju prowadzącego skuteczną politykę przeciwdziałania zmianom klimatu. Może to wskazywać na brak umiejętności oceny pewnych działań w kontekście polityki przeciwdziałania zmianom klimatu, a tym samym – na brak rzeczywistego zainteresowania kwestiami klimatycznymi.

Wypowiedzi badanych wskazują, że przekonanie o prowadzeniu przez konkretny kraj skutecznej polityki przeciwdziałania zmianom klimatu ma często charakter ogólnikowy, stereotypowy i nie jest poparte wiedzą w tym zakresie. Niektóre kraje (np. Szwajcaria) po prostu trwale i jednoznacznie kojarzą się „ekologicznie” – z czystością, przyrodą itp.

Wśród konkretnych działań podejmowanych przez poszczególne kraje z myślą o przeciwdziałaniu zmianom klimatu częściej w porównaniu z innymi wymieniano korzystanie z alternatywnych źródeł energii – przede wszystkim w odniesieniu do Holandii, a także Skandynawii i Niemiec. Wśród przykładów pojawiały się elektrownie wiatrowe, widywane przez niektórych w Holandii i powszechnie kojarzone z tym krajem. Inne konkretne działania, które wiązane są z określonymi krajami, to przede wszystkim:

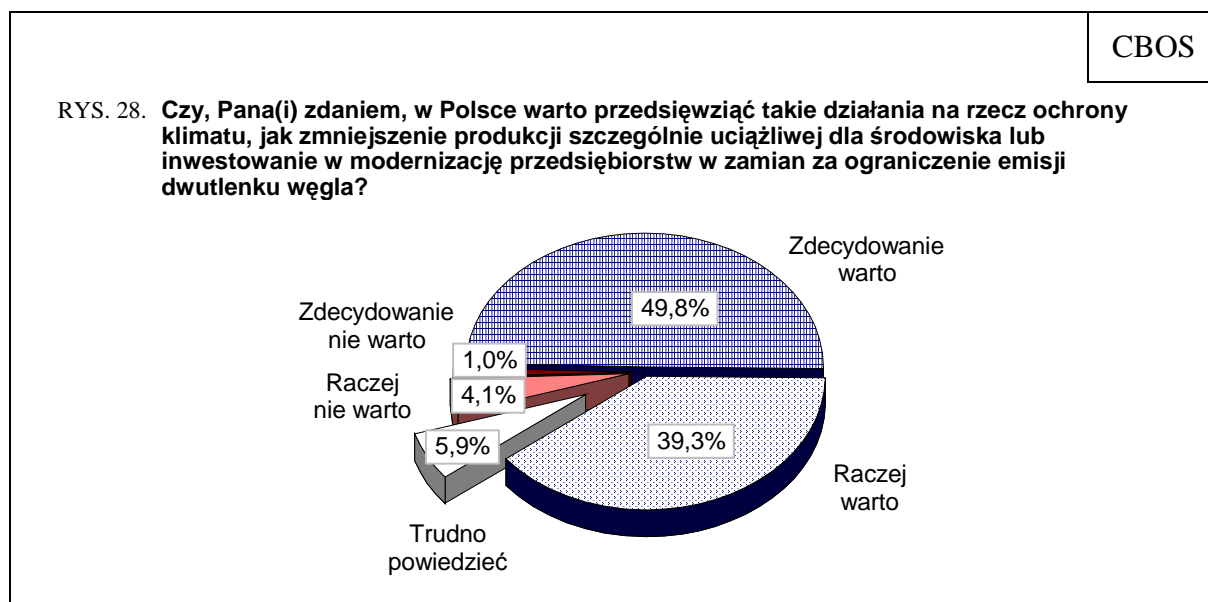
- ▶ wykorzystanie energii jądrowej – głównie w odniesieniu do Francji,
- ▶ sortowanie śmieci, recykling – zwłaszcza w odniesieniu do Niemiec i Skandynawii.

Stany Zjednoczone postrzegane, jak wspomniano wcześniej, jako największy „truciciel”, a jednocześnie jako jeden z czterech najczęściej wymienianych krajów prowadzących skuteczną politykę przeciwdziałania zmianom klimatu, zawdzięczają tę opinię przede wszystkim poziomowi zamożności, uprzemysłowienia i technologii. Konkretno działania o charakterze ekologicznym wymieniane w tym kontekście w odniesieniu do USA to organizacja konferencji i kampanii poświęconych ochronie klimatu oraz finansowanie projektów naukowych, związanych z tymi kwestiami.

W poniższym zestawieniu przedstawiono uzasadnienia podawane przez osoby, które wskazały konkretny kraj (N=576).

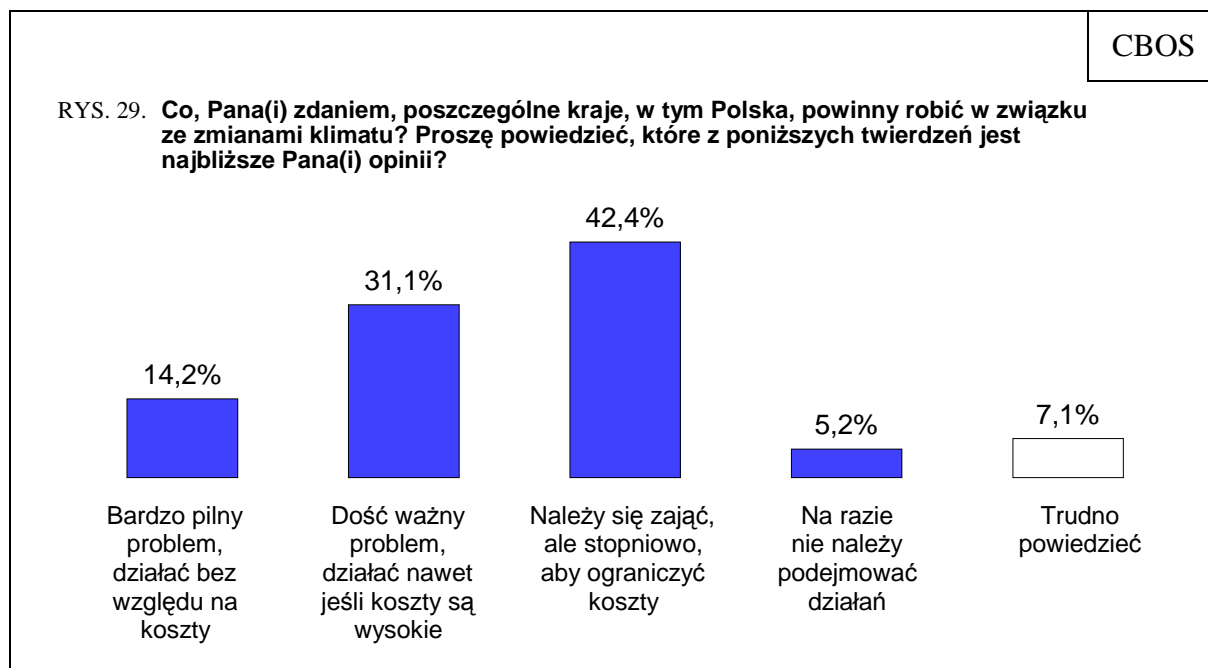
		CBOS
Dlaczego wymienił(a) Pan(i) ten kraj? Proszę uzasadnić swój wybór		
Odnawialne / alternatywne źródła energii		23,1%
Dbają o środowisko, przywiązują wagę do problemu – ogólnie		15,4%
Zamożny kraj, bogaty, stać ich na to		12,4%
Respondent wie o tym z mediów, z internetu, od znajomych – ogólnie		8,8%
Wysoka świadomość ekologiczna społeczeństwa		6,3%
Elektrownie jądrowe, wykorzystanie energii jądrowej		6,0%
Kraj wysoko rozwinięty, wysoko uprzemysłowiony, największe zużycie energii		5,4%
Ograniczanie emisji dwutlenku węgla, rezygnacja z węgla i ropy naftowej		4,4%
Z doświadczenia; respondent był w tym kraju i widział - ogólnie		4,2%
Czysty kraj, zadbane – ogólnie		3,8%
Nowe technologie, wykorzystanie nowoczesnych technologii		3,6%
Śmieci - sortowanie, recykling, spalarnie		2,8%
Lasy, rolnictwo, zieleń		2,7%
Tradycja działań proekologicznych, działają od dawna w tym kierunku		2,2%
Restrykcyjne przepisy, egzekwowanie / przestrzeganie przepisów		2,2%
Dobre regulacje prawne, mądra polityka, zaangażowanie rządu		2,0%
Komunikacja - ograniczanie ruchu samochodowego, transport publiczny, rowery		1,9%
Organizacja konferencji, kampanii poświęconych ekologii		1,8%
Czyste powietrze, filtry		1,5%
Czyste obszary wodne, oczyszczalnie ścieków		1,2%
Badania, finansowanie instytutów naukowych i badawczych		1,0%
Słabo uprzemysłowiony kraj, naturalna gospodarka, niska emisja dwutlenku węgla		0,9%
Organizacje ekologiczne		0,5%
Kraj słabo zaludniony		0,5%
Działalność Ala Gore'a		0,3%
Oszczędny kraj		0,3%
Specyfika lokalizacji, położenia, obszar		0,3%
Brak elektrowni jądrowych		0,2%
Kraj o dużej liczbie ludności		0,2%
Inne uzasadnienia		1,0%
Trudno powiedzieć, nie wiem, tak mi się wydaje		4,5%

Polacy niemal powszechnie (89,1%) opowiadają się za zmniejszeniem w naszym kraju produkcji szczególnie uciążliwej dla środowiska lub inwestowaniem w modernizację przedsiębiorstw w celu ograniczenia emisji dwutlenku węgla, a tym samym za działaniami na rzecz ochrony klimatu. Relatywnie najbardziej sceptyczni w tym względzie są respondenci najstarsi, badani mający wykształcenie podstawowe oraz mieszkańcy wsi.

Jak już wspomniano, podejmowanie działań na rzecz ochrony klimatu wiąże się, zdaniem większości Polaków, z wysokimi kosztami. Nie jest zatem zaskakujące, że sposób postrzegania w tym kontekście powinności poszczególnych krajów, w tym Polski, nie pomija kwestii finansowych. Jedynie 14,2% ogółu badanych uważa, że zmiany klimatu stanowią problem na tyle pilny, że w celu ograniczenia jego zasięgu poszczególne kraje, także Polska, powinny przeciwdziałać im bez względu na koszty dla gospodarki. Dwukrotnie więcej osób (31,1%) podchodzi do tej kwestii nieco ostrożniej, dzieląc opinię, że problem zmian klimatu jest dość ważny i powinniśmy podjąć odpowiednie działania, nawet jeśli wiążą się z wysokimi kosztami. Największą grupę (42,4%) stanowią jednak zwolennicy działań podejmowanych stopniowo, aby ograniczyć koszty. Na tle ogółu badanych relatywnie większą ostrożnością finansową w podejściu do omawianej kwestii cechują się mieszkańcy największych miast oraz osoby z wykształceniem średnim i wyższym.

Co dwudziesty respondent (5,2%) podziela opinię, że dopóki nie jest pewne, że zmiany klimatu są rzeczywistym problemem, nie należy podejmować żadnych kroków pociągających za sobą koszty dla gospodarki.

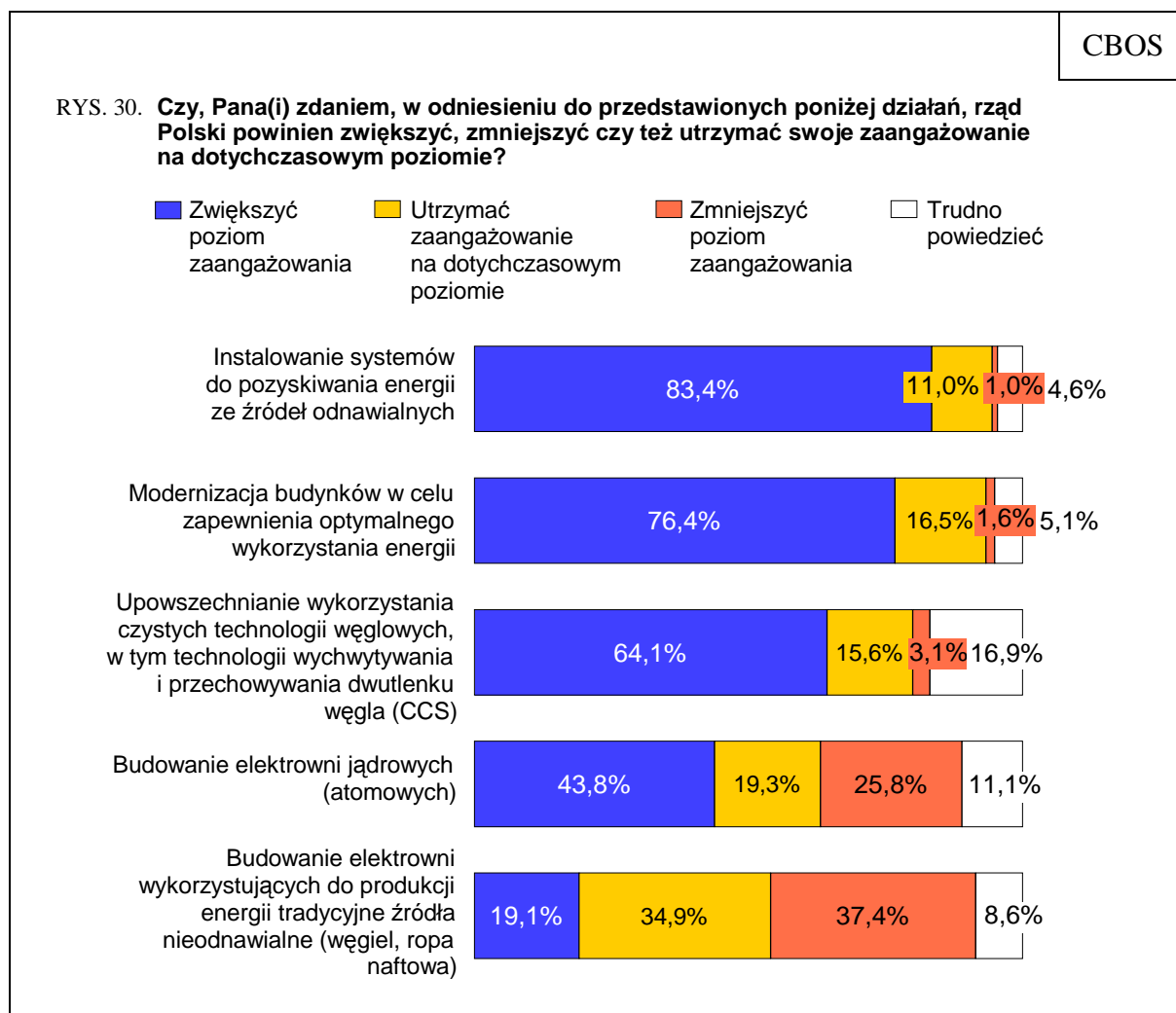
Zdaniem zdecydowanej większości badanych powinnością polskiego rządu jest zwiększenie poziomu zaangażowania w modernizację budynków w celu zapewnienia optymalnego wykorzystania energii (76,4%) oraz w instalowanie systemów do pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych (83,4%). Opinie w tych kwestiach nie różnicują cechy społeczno-demograficzne badanych.

Niemal dwie trzecie ogółu respondentów (64,1%) uważa, że polski rząd powinien zwiększyć poziom zaangażowania w upowszechnianie wykorzystania czystych technologii węglowych. Jednak wysoki odsetek wskazań „trudno powiedzieć” w odniesieniu do tej kwestii (w niektórych grupach społeczno-demograficznych przekraczający 25%) może wskazywać, że dla znacznej części badanych tematyka czystych technologii węglowych jest zupełnie obca.

Zwolennicy zwiększenia zaangażowania rządu przeważają również w odniesieniu do kwestii budowy elektrowni jądrowych, lecz w tym przypadku przewaga jest niewielka. Oczekiwanie zwiększenia zaangażowania rządu w budowę elektrowni jądrowych wyraża ponad dwie piąte badanych (43,8%), podczas gdy osoby opowiadające się za zmniejszeniem zaangażowania rządu w tę sprawę stanowią 25,8% ogółu.

Poparcie dla zwiększenia zaangażowania rządu w budowę elektrowni jądrowych wzrasta wraz z poziomem wykształcenia respondentów, jest też wprost proporcjonalne do wielkości miejscowości zamieszkania; akceptację zwiększenia zaangażowania rządu w tym zakresie częściej wyrażają mężczyźni niż kobiety.

Jedyną uwzględnioną w pytaniu kwestią, co do której przeważa oczekiwanie utrzymania na niezmiennym poziomie bądź ograniczenia zaangażowania rządu, jest budowa elektrowni wykorzystujących tradycyjne źródła energii. Zmniejszenia zaangażowania rządu w tej dziedzinie oczekują częściej w porównaniu z innymi osoby najmłodsze, mieszkańcy miast oraz badani z wykształceniem co najmniej średnim.

Uzyskane deklaracje wskazują, że w opinii Polaków skuteczna ochrona klimatu uzależniona jest przede wszystkim od dwóch rodzajów czynników – z jednej strony od działań instytucjonalnych, na szczeblu zarówno centralnym, jak i lokalnym, w zakresie tworzenia i przestrzegania prawa oraz stanu finansów państwa, z drugiej natomiast od wykształcenia w społeczeństwie postaw proekologicznych, skutkujących określonymi działaniami w życiu codziennym.

3.3. Przepisy dotyczące ochrony klimatu

Badanym przedstawiono propozycje rozwiązań legislacyjnych, mających na celu zapobieganie zmianom klimatu. Największe poparcie respondentów zyskały projekty stworzenia zachęt podatkowych, zarówno dla rozwoju odnawialnych źródeł energii (88%), jak i rozwoju technologii pozyskiwania energii przy zmniejszonej emisji dwutlenku węgla (82,2%). Zwolennikami zachęt podatkowych są w głównej mierze mężczyźni, osoby w wieku 25–54 lata, respondenci z wyższym wykształceniem, mieszkańcy wielkich miast (powyżej 500 tys. ludności).

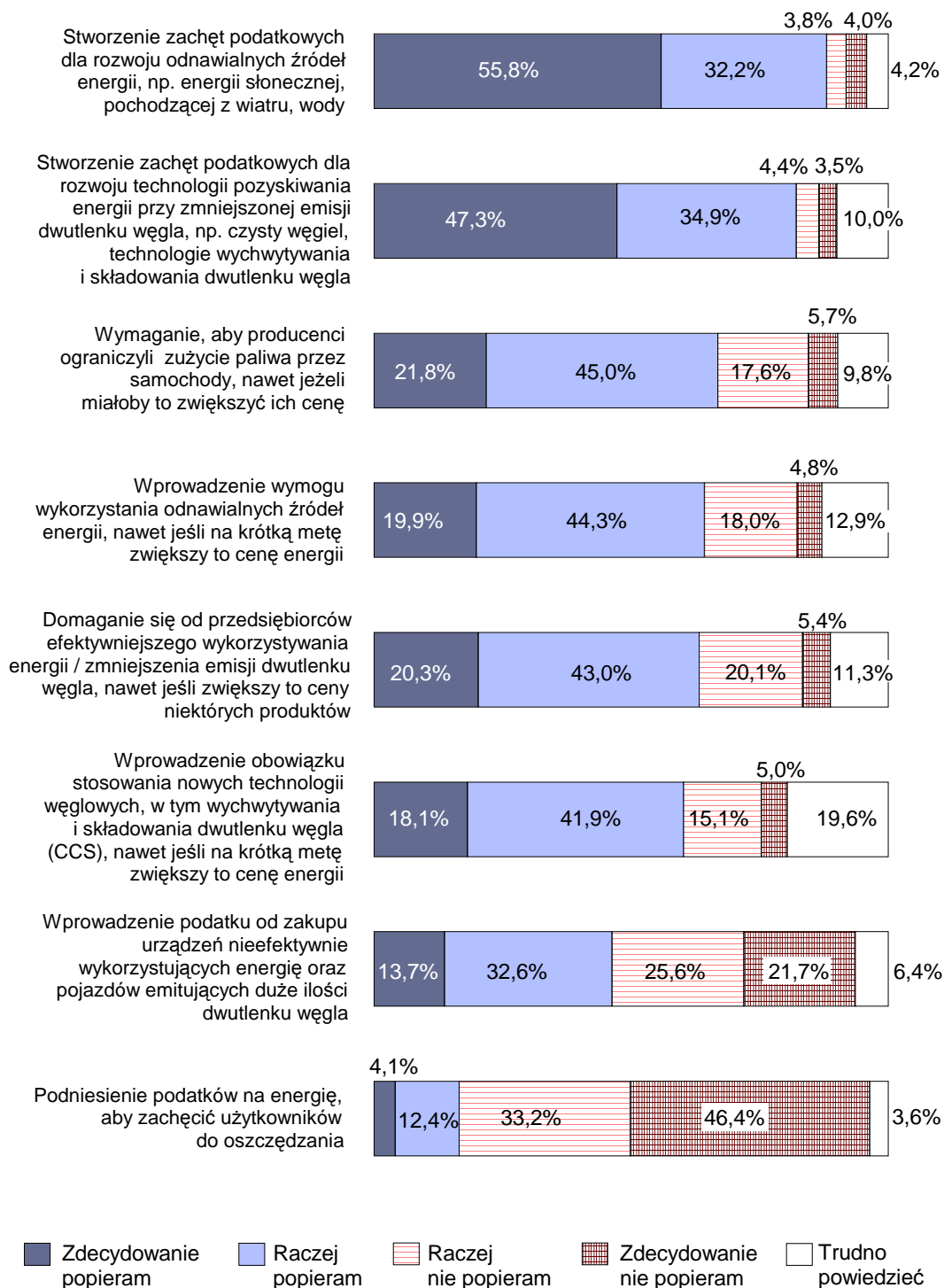
Za wprowadzeniem wymogu ograniczenia zużycia paliwa dla producentów samochodów, nawet kosztem podniesienia cen pojazdów, opowiada się dwie trzecie ankietowanych (66,8%).

Większość badanych popiera także domaganie się od przedsiębiorców efektywniejszego wykorzystywania energii i zmniejszenia emisji dwutlenku węgla, nawet jeśli zwiększy to ceny niektórych produktów (63,3%), wprowadzenie wymogu wykorzystania odnawialnych źródeł energii, nawet jeśli na krótką metę doprowadzi to do wzrostu cen energii (64,2%), oraz wprowadzenie obowiązku stosowania technologii czystego węgla, nawet jeśli wpłynie to na zwiększenie ceny energii (60%).

Z drugiej strony dominuje wśród Polaków sprzeciw wobec podniesienia podatków za energię w celu zachęcenia użytkowników do oszczędzania (80%), a ponadto niemal połowa badanych (47,3%) jest przeciwna wprowadzeniu podatku od zakupu urządzeń nieefektywnie wykorzystujących energię oraz pojazdów emitujących duże ilości dwutlenku węgla. W tych dwóch przypadkach wyższe wskaźniki odpowiedzi negatywnych łączą się prawdopodobnie z możliwością bezpośredniego wpływu zaproponowanych regulacji podatkowych na finanse badanych.

Uzyskane wyniki świadczą, że Polacy są zdeklarowanymi zwolennikami promowania oraz nagradzania działań proklimatycznych (m.in. za pomocą zachęt podatkowych). Znacznie mniejsze jest społeczne poparcie dla wprowadzania obowiązkowych regulacji, nawet jeśli sprzyjają one klimatowi, a w szczególności dla takich rozwiązań legislacyjnych, które mogą bezpośrednio oddziaływać na badanych.

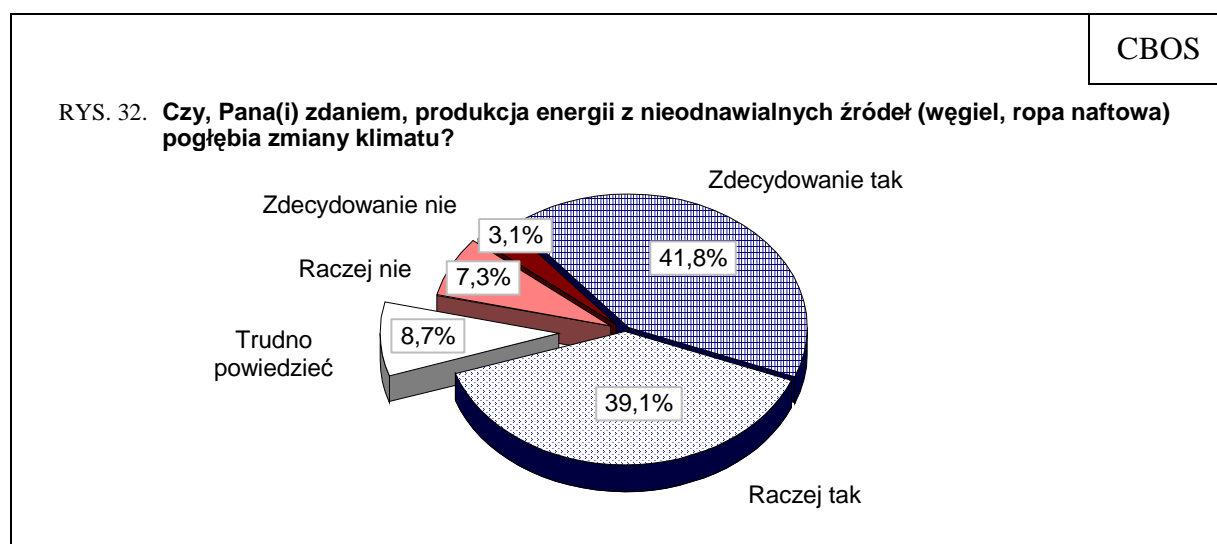
RYS. 31. Czy popiera Pan(i) następujące działania czy też nie popiera?

4. Działania proklimatyczne

4.1. Skuteczność działań związanych z ochroną klimatu

Zdecydowana większość Polaków (80,9%) zgadza się ze stwierdzeniem, że produkcja energii z nieodnawialnych źródeł (węgiel, ropa naftowa) tylko pogłębia zmiany klimatu. Wyniki badania wskazują na korelację między odpowiedziami na to pytanie a wiekiem respondentów oraz miejscem ich zamieszkania. Świadomość negatywnego wpływu tradycyjnych surowców na klimat mają głównie ludzie młodzi (najwyższy odsetek notujemy w grupie wiekowej 18–24 lata – 85%, najniższy – 72% wśród osób powyżej 65 roku życia) oraz mieszkańcy wielkich miast (powyżej 500 tys. ludności – 91%, podczas gdy mieszkańcy wsi – 77%).

Niemal wszyscy badani za najbardziej skuteczne sposoby przeciwdziałania zmianom klimatycznym uważają zwiększanie powierzchni leśnych (96,7%), segregowanie śmieci (95,1%), ograniczanie używania torebek jednorazowych na rzecz opakowań wielokrotnego użytku (91,2%), a także korzystanie z innych produktów niejednokrotnego użytku ulegających biodegradacji (90,6%). Relatywnie nieco mniejsza grupa respondentów, choć wciąż obejmująca około trzech czwartych badanej populacji, jest przekonana o efektywności ograniczania zużycia wody (77%), ograniczania używania samochodu na rzecz korzystania z transportu publicznego, jazdy na rowerze, chodzenia pieszo (76,6%) oraz ograniczania używania kosmetyków, środków czystości i preparatów chemicznych (72,2%).

RYS. 33. **Co, Pana(i) zdaniem, mogą robić ludzie, aby chronić klimat przed zmianami? Proszę ocenić skuteczność każdego z poniższych działań**

4.2. Społeczna aktywność w dziedzinie ochrony klimatu

W celu zbadania społecznej aktywności w sferze ochrony klimatu zapytaliśmy respondentów, kto w Polsce powinien podejmować działania na rzecz klimatu. Według badanych działalność w tym zakresie należy przede wszystkim do władz centralnych (67,5%) oraz lokalnych (45%). O tym, że zapobieganie zmianom klimatu powinno być zadaniem organizacji ekologicznych, partii Zielonych oraz fundacji i stowarzyszeń, przekonanych jest niespełna 8% Polaków.

Wśród czynników w największym stopniu wpływających, zdaniem respondentów, na skuteczną ochronę klimatu, wskazywano przede wszystkim te, które leżą w gestii rządzących. Kontrolę i skuteczniejsze egzekwowanie istniejącego prawa wskazało 36,1% ankietowanych, a zaostrzenie przepisów prawnych w tym zakresie – 26,3%. Jedna piąta badanych (21%) uważa, że czynnikiem efektywnie chroniącym klimat jest ogólna poprawa sytuacji finansowej państwa, a nieco mniejsza grupa (18,4%) – że zwiększenie aktywności władz lokalnych.

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź

Z drugiej strony co czwarty badany (25,4%) uważa, że w dbaniu o klimat skutecznie pomogłoby społeczne uznanie tego problemu za ważny, natomiast 76% respondentów zgadza się ze stwierdzeniem, że przeciwdziałanie zmianom klimatycznym zależy w mniejszym stopniu od możliwości finansowych, a w większym od stanu świadomości społeczeństwa.

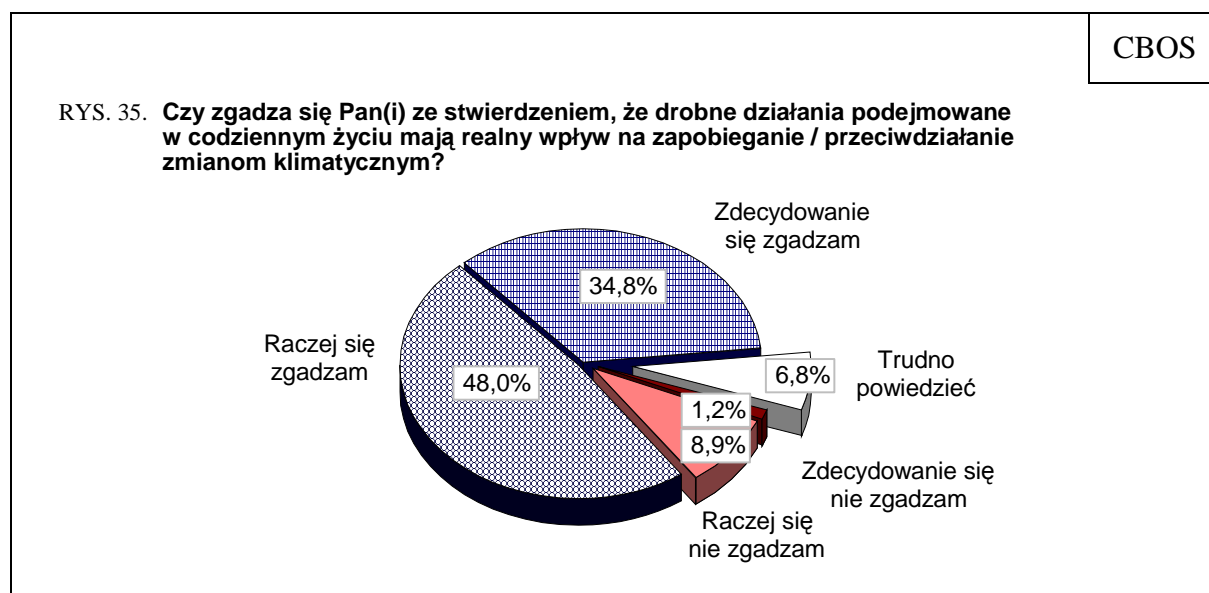
Podobnie jak w innych obszarach życia, także w kwestii dbałości o klimat Polacy raczej nie podejmują aktywności zbiorowej i bardziej wierzą działaniom indywidualnym. O ile 13,2% badanych twierdzi, że podpisało się pod petycją mającą na celu ochronę klimatu,

o tyle do członkostwa w organizacjach ekologicznych przyznaje się zaledwie jeden na stu (1,1%). W przypadku zorganizowanych działań na rzecz klimatu najbardziej aktywni są mieszkańcy miast powyżej 500 tys. ludności, co można łączyć z tym, że organizacje ekologiczne mają siedziby przede wszystkim w wielkich miastach.

4.3. *Osobiste zaangażowanie w ochronę klimatu*

O tym, że zmiany klimatu mają bezpośredni wpływ na życie ludzi, przekonanych jest niemal trzy czwarte Polaków (73,5%). Zanim przejdziemy do omówienia konkretnych działań podejmowanych w celu ochrony klimatu, zobaczymy, co myślą badani o staraniach w tym zakresie.

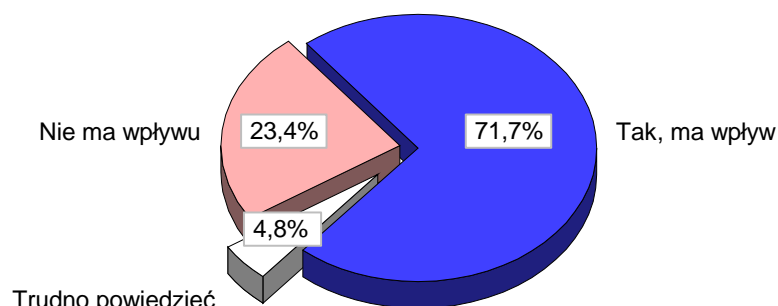
Zdecydowana większość ankietowanych (82,8%) uważa, że drobne codzienne działania mają realny wpływ na zapobieganie i przeciwdziałanie zmianom klimatycznym.

Wśród czynników, które mogą skutecznie chronić klimat Ziemi, co trzeci badany (33,3%) wskazuje na indywidualne działania każdego z nas. Również co trzeci (32,9%) twierdzi, że to właśnie sami obywatele powinni podejmować działania przeciwko zmianom klimatu.

Większość badanych (71,7%) jest zdania, że tryb życia, jaki prowadzi, ma wpływ na klimat – wierzy, że powstrzymanie zmian klimatu zależy od sumy działań wszystkich ludzi, a zatem również ich postępowania.

RYS. 36. Jak Pan(i) ocenia, czy Pana(i) sposób życia ma wpływ na klimat?

Polacy znacznie chętniej od aktywności zbiorowej podejmują indywidualne działania chroniące klimat. Prawie wszyscy badani deklarują, że mają w domu szczelne krany (95,8%), co najmniej cztery piąte twierdzi, że ma szczelne okna (84,4%) oraz że w czasie sprzątania używa tylko koniecznej ilości wody oraz niezbędnych środków chemicznych (82,5%).

Trzy czwarte respondentów (77,9%) korzysta z produktów wielokrotnego użytku i artykułów ulegających biodegradacji. Postępuje tak 95% mieszkańców wielkich miast, 70% ludności wsi i 69% badanych z miast do 20 tys. mieszkańców. W przypadku wsi i małych miast najwięcej jest też osób niepotrafiących określić, jakich produktów używają na co dzień (odpowiednio: 6% i 10%).

Ponad dwie trzecie Polaków (69,8%) deklaruje, że segreguje śmieci i odpadki domowe. Częściej sortują śmieci osoby starsze, badani z wyższym wykształceniem, mieszkańcy wsi, a także respondenci, którzy określają swoją sytuację materialną jako złą.

Ponad połowa ankietowanych (56%) w trosce o klimat rezygnuje z jazdy samochodem na rzecz korzystania z komunikacji miejskiej. Takie ograniczenie łatwiej przychodzi kobietom niż mężczyznom, osobom mającym wyższe wykształcenie oraz mieszkańcom wielkich miast (powyżej 500 tys. ludności), gdzie transport publiczny jest zdecydowanie sprawniejszy niż na wsi, a często także ułatwia komunikację.

Dwie piąte badanych (41,9%) twierdzi, że odłącza na stałe od prądu telewizor, radio i komputer, kiedy ich nie używa. Zapewne działanie takie wynika nie tylko z postawy proekologicznej, ale także z pobudek ekonomicznych i oszczędności. W grupie osób, które odłączają sprzęt od zasilania, więcej jest kobiet i osób starszych.

RYS. 37. W jaki sposób dba Pan(i) o klimat? Co Pan(i) robi, aby zapobiec jego zmianom?

Wśród chroniących klimat działań nieuwzględnionych w pytaniu badani najczęściej wymieniają pogłębianie świadomości ekologicznej swoich dzieci i rodziny oraz organizowanie akcji sprzątania okolicy.

Podjęmowane przez respondentów metody dbania o klimat są relatywnie spójne z ich przekonaniami o skuteczności poszczególnych działań. Mimo że prawie we wszystkich przypadkach wyższy jest odsetek badanych mających świadomość, w jaki sposób należy przeciwdziałać zmianom klimatycznym, niż odsetek tych, którzy wprowadzają te działania w życie, to różnica między wskaźnikami „co powinienem robić” i „co robię” pozostaje względnie stała.

Jedyny przypadek, kiedy wskaźnik powinności jest niższy od wskaźnika działań, to ograniczenie zużycia wody. Tutaj jednak poza aspektem ekologicznym dochodzi drugi wiążący czynnik – przyczyny ekonomiczne, czyli dążenie do obniżenia opłat za wodę w gospodarstwach domowych respondentów. Uzyskane wyniki wskazują, że potrzebę ograniczania zużycia wody w celu ochrony klimatu zauważa 77,9% badanych, podczas gdy w rzeczywistości oszczędza ją 90,6%.

Niemal wszyscy badani (96,7%) za najskuteczniejszy sposób przeciwdziałania zmianom klimatycznym uważają zwiększanie powierzchni leśnych, a prawie trzy czwarte (70,8%) deklaruje, że dba o zieleń i sadi drzewa. W ten sposób częściej niż inni troszczą się o klimat respondenci w wieku 35-64 lata oraz mieszkańcy wsi.

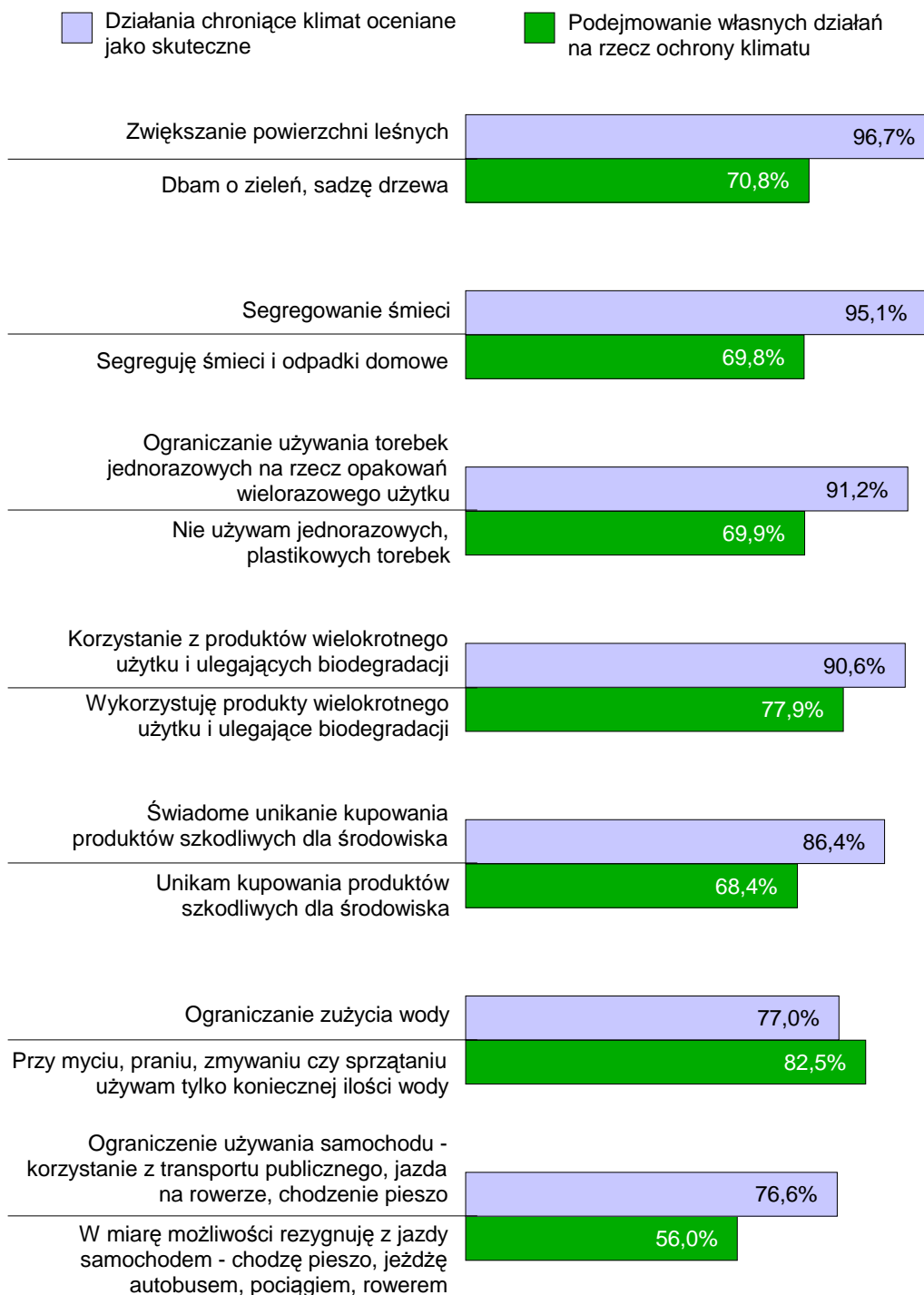
Powszechne jest przekonanie, że w zapobieganiu zmianom klimatu pomaga segregowanie śmieci (95,1%), natomiast odpadki sortuje mniej niż trzy czwarte Polaków (69,8%). Dla 91,2% ankietowanych istotne jest ograniczanie używania plastikowych, jednorazowych torebek na rzecz opakowań wielokrotnego użytku, z tym że nie używa takich torebek (np. zabierając na zakupy swoje siatki) znacznie mniej osób (69,9%).

Dziewięciu na dziesięciu respondentów (90,6%) uważa, że skutecznym działaniem na rzecz klimatu jest korzystanie z produktów wielokrotnego użytku i ulegających biodegradacji, w rzeczywistości zaś takich produktów używa trzy czwarte (77,9%).

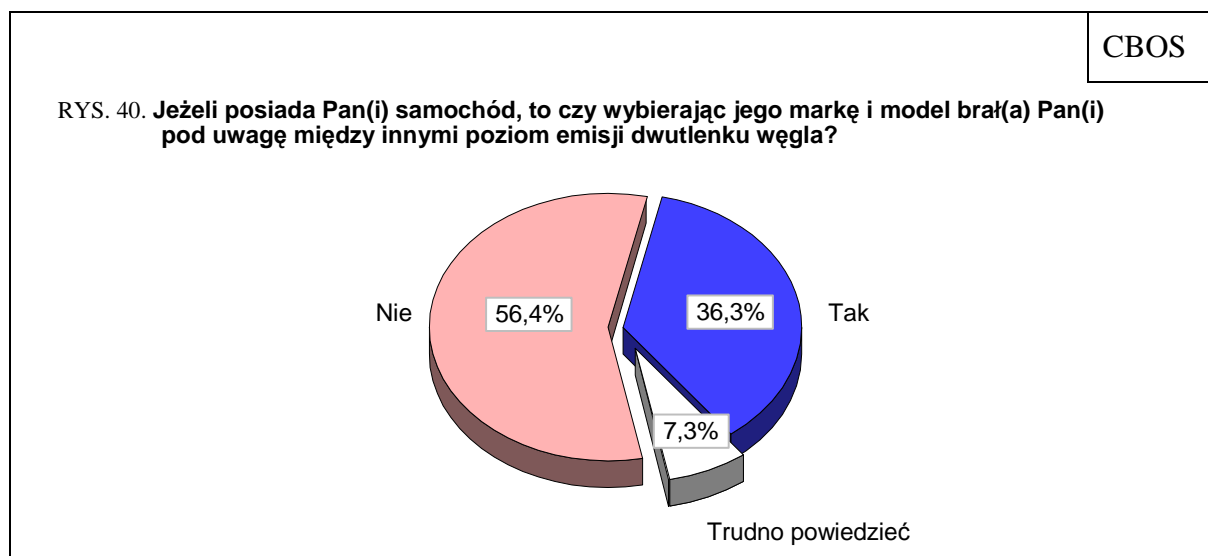
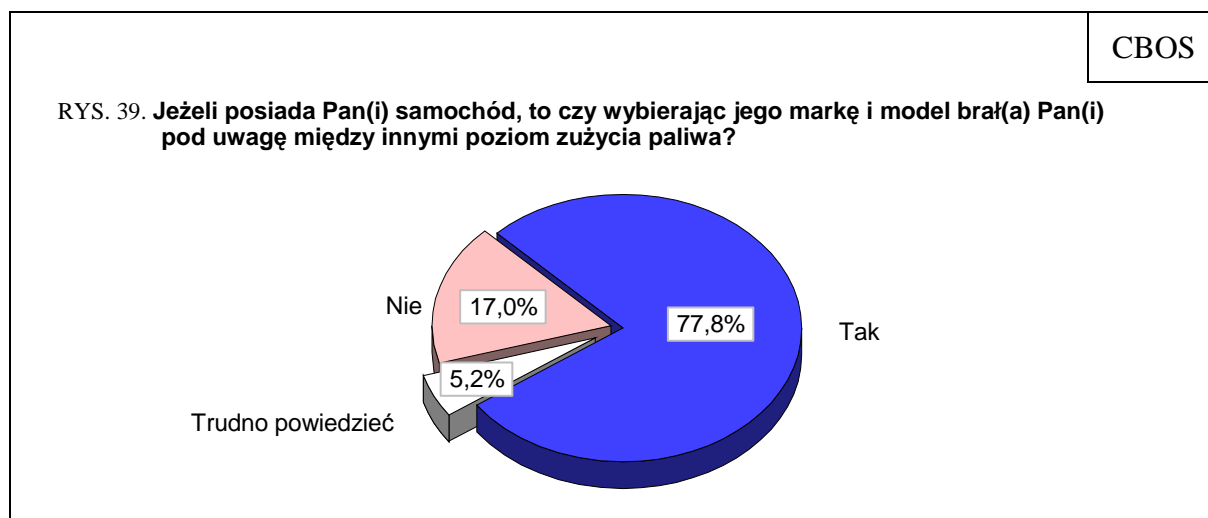
Obejmująca 86,4% badanej populacji grupa respondentów jest przekonana o efektywności unikania produktów szkodliwych dla środowiska, ale świadomie rezygnuje z ich kupowania 68,4% ankietowanych.

Ponad trzy czwarte badanych (76,6%) jako skuteczną metodę zapobiegania zmianom klimatu wskazuje ograniczenie używania samochodu, w rzeczywistości zaś nieco ponad połowa (56%) rezygnuje z własnego środka transportu na rzecz komunikacji publicznej, jazdy na rowerze czy chodzenia pieszo.

RYS. 38. **Działania na rzecz ochrony klimatu oceniane jako skuteczne a deklaracje dotyczące ich podejmowania**

Poza ograniczeniem używania własnego środka transportu można kupując samochód kierować się kryteriami, które w trosce o klimat mają znaczenie. Czynnikiem wpływającym na klimat są poziom zużycia paliwa oraz poziom emisji dwutlenku węgla. Respondenci, którzy posiadają samochód, odpowiedzieli na pytanie, czy wybierając model uwzględniali właśnie kryteria ekologiczne. Ponad trzy czwarte ankietowanych (77,8%) deklaruje, że wpływ na decyzję o zakupie samochodu miał poziom zużycia paliwa. Drugi czynnik – poziom emisji dwutlenku węgla – brało pod uwagę 36,3% badanych.

5. Wzory działań na rzecz ochrony klimatu

Blisko trzy czwarte ogółu badanych (71,4%) nie jest w stanie wskazać organizacji, firmy lub instytucji, która byłaby przykładem działań na rzecz ochrony klimatu. Jedynymi podmiotami wymienionymi w tym kontekście przez relatywnie znaczące odsetki badanych są Greenpeace i Zieloni.

		CBOS
Jaka organizacja, firma lub instytucja jest dla Pana(i) najlepszym przykładem działań na rzecz ochrony klimatu? Proszę podać jej nazwę		
Greenpeace		10,0%
Zieloni		8,0%
Władze lokalne		0,8%
Lasy Państwowe, nadleśnictwa		0,7%
Firmy prywatne – Drukarnia Bauer, Mokate, Toyota		0,7%
Służby komunalne		0,7%
Szkoły, uniwersytety		0,5%
Elektrownie i przemysł ciężki		0,5%
Liga Ochrony Przyrody		0,4%
WWF		0,3%
Władze centralne		0,3%
ONZ, organizacje międzynarodowe		0,3%
BOŚ		0,2%
PETA		0,1%
Unia Europejska		0,1%
Media, np. National Geographic		0,1%
Inne organizacje wymienione z nazwy		0,6%
Inne organizacje określone ogólnie, bez podania nazwy		3,6%
Inne odpowiedzi		0,6%
Nie wiem, nie pamiętam		71,4%

Osoby, które wymieniły konkretną organizację, firmę bądź instytucję, będącą według nich przykładem działań na rzecz ochrony klimatu, zostały poproszone o uzasadnienie swojego wyboru.

Wśród podawanych uzasadnień zdecydowanie dominują wypowiedzi o charakterze ogólnikowym i tautologicznym, a brakuje w nich konkretów. Zdaniem badanych, wymienione podmioty działają na rzecz ochrony klimatu, ponieważ „dbają o środowisko”, są „widoczne” i „skuteczne na tym polu” – ogólnie. Tylko co dziesiąty respondent spośród tych, którzy wymienili konkretny podmiot, podaje przykłady działań świadczących o jego trosce o klimat.

		CBOS
Dlaczego wymienił(a) Pan(i) tę właśnie organizację / firmę / instytucję? Proszę uzasadnić swój wybór		
Dbą o środowisko, podejmuje działania w tym zakresie – wypowiedzi ogólne		30,7%
Widoczna, znana		29,7%
Najlepsza, skuteczna - ogólnie		13,6%
Zakłada filtry, oczyszcza ścieki, segreguje śmieci - konkretne działania		8,9%
Propaguje ochronę środowiska		6,2%
Ma międzynarodowy zasięg		2,2%
Dbą o drzewa		2,1%
Należą do tej organizacji		0,6%
Inna odpowiedź		3,5%
Trudno powiedzieć, nie wiem		1,3%

Respondenci zostali zapytani, która z osób publicznych mogłaby ich zdaniem najskuteczniej przekonywać do działań na rzecz ochrony klimatu. Relatywnie niewielu wymieniło w tym kontekście konkretne nazwisko lub podało cechy osoby lub grupy osób. Ponad połowa badanych (55,3%) udzieliła odpowiedzi „trudno powiedzieć”, drugą pod względem liczebności (14,1%) była grupa tych, którzy stwierdzali wprost, że nie ma osoby mogącej skutecznie i wiarygodnie przekonywać do działań proekologicznych.

Wśród spontanicznie wymienianych osób publicznych najczęściej pojawiała się nazwisko premiera Donalda Tuska i prezydenta Lecha Kaczyńskiego. Niemal równie często wymieniani byli przez respondentów przedstawiciele władz lokalnych (kategoria zbiorcza), relatywnie znaczące odsetki wskazań uzyskało też Ministerstwo Środowiska i rząd.

Która z osób publicznych mogłaby skutecznie przekonać Pana(i) do podejmowania działań na rzecz ochrony klimatu? Kto, Pana(i) zdaniem, byłby w tej roli najbardziej wiarygodny? Proszę podać nazwisko tej osoby

Nie ma takiej osoby	14,1%
Respondent już jest przekonany do tego rodzaju działań	1,8%
Przekonywanie jest niewłaściwe - każdy powinien odpowiadać za siebie	1,0%

Donald Tusk	4,4%
Lech Kaczyński	3,1%
Jerzy Owsiak	0,9%
Andrzej Zalewski	0,6%
Al Gore	0,5%
Wojciech Cejrowski	0,4%
Tomasz Lis	0,4%
Papież Benedykt XVI	0,4%
Tadeusz Rydzyk	0,4%
Krzysztof Hołowczyc	0,3%
Jarosław Kaczyński	0,3%
Dalajlama	0,2%
Kamil Durczok	0,2%
Zbigniew Religa	0,2%
Jan Szyszko	0,2%
Adam Małysz	0,1%
Janusz Palikot	0,1%
Stanisław Żelichowski	0,1%

Władze lokalne, wojewoda, burmistrz, wójt, radni, sołtys	3,2%
Wymienieni z nazwiska inni aktorzy, dziennikarze, celebryci	2,0%
Ministerstwo Środowiska, minister środowiska – ogólnie	1,6%
Rząd, ministrowie – ogólnie	1,0%
Naukowcy, specjaliści znający problem – ogólnie	0,9%
Ekolodzy, działacze ekologiczni – ogólnie	0,8%
Aktorzy, „osoby z telewizji”, „znane twarze” – ogólnie	0,8%
Wymienieni z nazwiska inni politycy	0,7%
Kościół, księża	0,5%
Niepolitycy	0,4%
Osoba kompetentna – ogólnie	0,4%
Respondent wymienia rodzinę, znajomych	0,4%
Wymienieni z nazwiska inni przedstawiciele nauki	0,3%
Politycy - ogólnie	0,2%
Szkoła, nauczyciele - ogólnie	0,2%
Wymienieni z nazwiska inni sportowcy	0,1%
Wymienieni z nazwiska inni przedstawiciele Kościoła	0,1%
Osoba o dużym autorytecie - ogólnie	0,1%
Inne osoby wymienione z nazwiska	0,8%

Trudno powiedzieć, nie wiem	55,3%
-----------------------------	-------

Wskazując konkretną osobę publiczną badani kierowali się przede wszystkim cechami osobowościowymi, pozwalającymi postrzegać ją jako postać wiarygodną, zasługującą na szacunek, wzbudzającą zaufanie. Istotne znaczenie dla wyboru ma również pełniona funkcja (w tym przypadku działania na rzecz ochrony klimatu stają się niejako powinnością) lub posiadanie realnej władzy i wpływów, niekoniecznie powiązanych z zajmowanym stanowiskiem.

Relatywnie dużą grupę stanowili respondenci podający nazwisko osoby na podstawie własnego przekonania o jej kompetencjach w zakresie ekologii lub kierujący się wiedzą o podejmowanych przez nią działaniach ekologicznych.

		CBOS
Dlaczego wymienił(a) Pan(i) właśnie tę osobę? Proszę uzasadnić swój wybór		
Wiarygodność, autorytet, zaufanie, szacunek - ogólnie		27,9%
Pełniona funkcja, sprawowany urząd		19,5%
Odpowiednie umiejętności, kompetencje zawodowe, wiedza, znajomość tematu		10,9%
Szerokie wpływy, realna władza, możliwości działania, wpływania na innych		10,7%
Podejmowane konkretne działania proekologiczne, skuteczność ekologiczna		7,6%
Komunikatywność, umiejętność nawiązywania kontaktu		4,4%
Skuteczność w innych dziedzinach, sprawdzenie się w innej dziedzinie		3,7%
Respondent darzy tę osobę sympatią, ma pozytywne skojarzenia - ogólnie		2,9%
Osoba znana, popularna		2,4%
Inteligencja, wykształcenie, mądrość - ogólnie		1,4%
Możliwości finansowe		1,0%
Osobista znajomość		0,5%
Inna odpowiedź		1,9%
Trudno powiedzieć		4,8%

Główne wnioski

- ▶ Podejście Polaków do kwestii ochrony klimatu jest silnie zinstytucjonalizowane. Działania podejmowane w celu przeciwdziałania zmianom klimatu postrzegane są przede wszystkim jako powinność władz – zarówno centralnych, jak i lokalnych. Wśród czynników, które w największym stopniu wpływają na skuteczną ochronę klimatu, najczęściej wskazywane są te, które leżą w gestii rządzących, czyli zaostrzenie przepisów prawnych oraz egzekwowanie istniejącego prawa.
- ▶ Nieodnawialne źródła energii postrzegane są jako najbardziej szkodliwe, ale zarazem najbardziej wydajne surowce wykorzystywane do produkcji energii. Większość Polaków zgadza się z poglądem, że produkcja energii z nieodnawialnych źródeł tylko pogłębia zmiany klimatu, natomiast pozyskiwanie energii ze źródeł odnawialnych chroni klimat przed niekorzystnymi zmianami.
- ▶ Działania podejmowane przeciwko zmianom klimatu postrzegane są jako kosztowne, zatem mimo że Polacy dostrzegają znaczenie problemu, optują raczej za „polityką małych kroków”, mniej obciążającą finansowo gospodarkę.
- ▶ Polacy zdecydowanie popierają promowanie i nagradzanie działań proklimatycznych, natomiast nie aprobują wprowadzania nakazów w formie rozwiązań legislacyjnych i stosowania kar.
- ▶ Zwraca uwagę niska świadomość i niedostateczna wiedza respondentów w zakresie innowacyjnych technologii węglowych, do których zaliczają się technologie wychwytywania i składowania pod ziemią dwutlenku węgla (CCS), oraz energii geotermalnej i biopaliw. Przyczyną takiego stanu może być zarówno niewielka popularność stosowania tych rozwiązań, jak też brak w otoczeniu badanych łatwo dostępnych informacji na ten temat.
- ▶ Większość badanych podziela opinię, że ich tryb życia ma wpływ na klimat. Działania respondentów na rzecz ochrony klimatu są spójne z osobistymi przekonaniami o skuteczności poszczególnych metod. Analizując wyniki należy jednak wziąć pod uwagę czynnik ekonomiczny, warunkujący podejmowanie pewnych zachowań – w wielu przypadkach głównym motywem może być bowiem oszczędność, dająca wymierne korzyści finansowe, a nie przesłanki ekologiczne.